

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

PODZIM/ZIMA 2018

ROČNÍK XVIII (60)

Půda a fenomén sucha
Mikroklima v okolí škol
Živé studánky
Pražská pastvina

**Fotografujeme
divoká zvířata**

Vážení čtenáři,

stále aktuálnějším tématem ochrany přírody u nás je zemědělská krajina. Právě zde se protíná několik zásadních otázek – biodiverzita, vodní režim (letos obzvláště aktuální), chemické znečištění životního prostředí, ale i krajinný ráz či průchodnost krajiny. Právě zemědělské krajiny se věnovala většina usnesení nedávného Sněmu ČSOP v sekci ochrany přírody (viz úvodník a článek na str. 28), kterým předcházela bouřlivá diskuse. Právě biodiverzité zemědělské krajiny se věnuje letošní konference Naší přírody, již je ČSOP tradičně partnerem; a jež se letos těšila enormního zájmu účastníků. A právě vodnímu režimu zemědělských pozemků se týká i největší článek tohoto čísla Krásy našeho domova (str. 10–13). Má poněkud vědecktější formu, než je na stránkách tohoto časopisu zvykem, ale věřím, že to neodradí od jeho přečtení, neboť přináší informace věru zajímavé a důležité.

Co nejzdravější zemědělskou krajinu nám všem přeje

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	PRAŽSKÁ PASTVINA (V. KOŠTÍŘ)	2
	20 LET NÁRODNÍCH PROGRAMŮ ČSOP (P. PEŠOUT)	4
	POZEMKY DAROVANÉ PRO PŘÍRODU (E. VADÁŠZOVÁ)	6
	CENTRÁLNÍ DATABÁZE ZVÍŘAT Z POHLEDU KALOUSE (P. STÝBLO)	7
	KRAJINA A LIDÉ	
	PŮDA A FENOMÉN SUCHA (M. HLUCHÝ)	8
	ŽIVÉ STUDÁNKY (J. MORAVEC)	11
	PRO DĚTI	
	KŘÍŽOVKA, SKRÝVAČKY (L. ŽAITLIKOVÁ)	14
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	HOP A TI DRUZÍ (E. ZEMANOVÁ)	15
	PROJEKT MIKROKLIMA OKOLÍ ŠKOL (D. PETEROVÁ, L. WINTEROVÁ)	16
	HRA NA PREDÁTORA A KOŘIST (P. PELIKÁN)	17
	POZORUJEME PŘÍRODU	
	FOTOGRAFOVÁNÍ ZVÍŘAT VE VOLNÉ PŘÍRODĚ (L. VANĚK)	18
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	NOVINKY V ČESKÉM PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLÍČKOVÁ)	20
	NAUČNÉ STEZKY	
	VOLSKÁ STEZKA (J. MORAVEC)	21
	OKÉNKO DO HISTORIE	
	SVĚTOVÁ VÁLKA OČIMA OCHRÁNCŮ PŘÍRODY	22
	NAŠE ČINNOST	
	SETKÁNÍ ČLENŮ A PŘÍZNIVCŮ ČSOP (V. HRDLIČKA)	24
	STALO SE	26
	X. SNĚM ČSOP (J. MORAVEC)	28

FOTO NA OBÁLCE JEZEVEC / Luboš Vaněk

Krásy našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

podzim/zima 2018 - ročník 18. (60.)

První číslo Krásy našeho domova vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, pro členy ČSOP zdarma.
Předplatné 80 Kč za rok - objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP - redakce KND,
Michelská 5, 140 00 Praha 4 - Michle
telefon: 222 516 115, 222 511 494,
e-mail: knd@csop.cz, **web:** knd.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Korektura: Stanislava Bartošová

Grafická úprava: Jana Štěpánová, studio RedGreenBlue

Redakční rada: Libor Ambrozek, Pavel Bureš,
Jakub Hromas, Jan W. Jongepier, Petra Orálková, Pavel Pešout,
Ladislav Ptáček (předseda), Bohumil Reš, Aleš Rudl,
Petr Stýblo, Dalibor Zchoval, Václav Záruba, Lenka Žaitliková

Tisk: PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Uzávěrka tohoto čísla: 25. 11. 2018

Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do **15. 2. 2019**

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál
se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.

ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

MILÍ PŘÁTELÉ,

poslední listopadový víkend přibylo na pomyslné ochránářské mapě naší země další významné místo – Čáslav. Jubilejní desátý Sněm ČSOP se totiž konal právě v tomto starobylém středočeském městě, které se pyšní zachovalými hradbami a jednou z nejvyšších kostelních věží u nás. Prostory střední zemědělské školy, odrážející ve svých zdech a na chodbách snad všechny fáze stoleté historie, jako by zároveň předurčily hlavní téma večerní

diskuse v bohatě obsazené sekci ochrany přírody.

Jen o pár dní později se v Olomouci konala v pořadí už čtvrtá konference časopisu Naše příroda, na níž se zajištěním významné části programu (především prostřednictvím neúnavného Honzy Moravce) ČSOP už tradičně podílí. Jejím tématem byla stejně jako na našem Sněmu debata o zemědělské krajině. O jejím neradostném stavu spojeném s úbytkem orné půdy, erozí, suchem, poklesem biodiverzity – snad už radši ani nebudu pokračovat... A samozřejmě také, co s tím dělat, jaké jsou možnosti a šance na změnu k lepšímu.

Pozornost věnovaná této problematice není náhodná. V současné době totiž intenzivně probíhají na evropské i národní úrovni přípravy na nové období zemědělské politiky. Diskutuje se o nastavení pravidel a dotačních titulů, které na dalších sedm let a ve svém důsledku možná i na mnohem delší dobu ovlivní naši krajinu. Co by bylo vhodné dělat, už docela víme. Teď ještě ta obtížnější fáze – jak aspoň část našich dobrých nápadů propašovat do závazných norem či ekonomických nástrojů. Nebude to jednoduché, ale přeje jen by spojeným úsilím ekologických nevládek a soukromých zemědělců za podpory veřejnosti k určitému posunu dojít mělo. Určitě se i na Vás všechny budeme v nejbližší době obracet s žádostí o podporu. Čekat na změny dalších sedm let už by pro naši krajinu taky mohlo být pozdě.

Ale vraťme se z polí a pastvin zpět do prostor zemědělské školy. V aule, ve třídách, na chodbách a večer především v bufetu probíhala diskuse, volby i přátelská setkání mnoha desítek delegátů. A že námětů bylo nepočítaně – až při listování obsáhlou zprávou o činnosti si člověk uvědomí, jak pestré škále aktivit se naši členové a příznivci věnují. Snad jen jedno číslo – za uplynulé tři roky se nám podařilo získat na projekty částku ve výši 82 milionů korun! Rád bych na tomto místě poděkoval všem jejich realizátorům i kanceláři ÚVR, která se snaží zajistit co nejlepší servis pro členy i základní organizace. Poděkování patří i činovníkům, protože dnešní doba příliš nepřeje těm, kteří vyčnívají, kteří jsou ochotni rozhodovat a nést odpovědnost. Děkuji jak předsedům základních organizací, tak i členům ÚVR, těm starým i těm nově zvoleným. Není asi nijak překvapivé, že se množina starých a nových členů výrazně překrývá.

Příští rok vstupuje Český svaz ochránců přírody do 40. roku své existence. Za tu dobu jsme zažili opravdu mnohé, úspěchy i zklamání, léta tučná i léta hubená. Nikdy jsme ale neztratili dobrou náladu, nikdy jsme se neodchýlili od našeho poslání a toho, co nás spojuje. Dnes by se mohlo zdát, že žijeme v klidných a příznivých časech. Ale jak upozorňují úvodní řádky, blahobyt má i své stinné stránky. Necitlivost vůči přírodě, megalomanské nápady pramenící z pýchy pána tvorstva, ale také lhotejnost. Proto má naše ochránářské úsilí stejný smysl jako kdykoli dříve, někdy je možná dokonce ještě naléhavější. Přeji Vám, milí přátelé, do dalších let mnoho radosti uprostřed svých blízkých – příbuzných i naší velké ochránářské rodiny. ☺

Libor Ambrozek
předseda ČSOP

Libor Ambrozek

Čestná rada ČSOP: prof. Ing. Jan Jeník, CSc., prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc., Čestmír Klos, Ing. Vojtěch Kodet, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Svatomír Mlčoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, Ing. Pavel Pešout, Bc. Stanislav Rampas, RNDr. Jitka Seitlová, PhDr. Vladimír Špidla, Ing. Jaroslav Ungerman, CSc., Ing. František Urban

Pražská pastvina

FOTO: PETRA BAUROVÁ

Skupina nadšenců a ochránců přírody spustila na počátku roku 2017 velmi zajímavý projekt. Opírali jsme se o ideu založit komunitní pastvu na vybraných lokalitách v Praze a okolí. Chtěli jsme pomoci stepním lokalitám a zpřístupnit kozi a ovčí produkty obyvatelům Prahy.

TEXT VOJTĚCH KOŠTĚŘ

David Číp. Seděli jsme tenkrát v Pouzdřanech na sprašové návěži, kde běhá a roste neuvěřitelné množství unikátních druhů. Každoročně jsme tam jezdili sekat, vyřezávat a jinak toto místo udržovat. A David mi jednou takhle povídá: „Proč vy Pražáci jezdíte sekat louky na Pálavu, když je v okolí Prahy spousta zpustlých rezervací, o které je potřeba se začít starat?“ „Tak jo, my se teda o ta místa začneme starat,“ řekl jsem mu tenkrát a začal chystat Pražskou pastvinu.

Nejdřív jsme začali propagovat tu komunitní pastvu, abychom trochu do-

FOTO: PETRA BAUROVÁ

stali Pražáky do jejich okolí a aby získali vztah k nádhernému Českému krasu. Ale znáte to, jste nadšení, čekáte, že to všechno půjde podle vašich představ. A ono to jde, jde to skvěle, jenže zcela jinak, než jste si představovali. A pak zjistíte, že to, jak to šlo, je ještě lepší, než by to bylo podle vašich původních idejí.

Abych to zkrátil, mysleli jsme, že lidé se toho nadšeně chopí, budou chodit dojit mléko, přehánět stádo... a my se budeme jenom kochat, jak pěkně to funguje. To se, jak správně tušíte, nestalo. Sice se začali ozývat lidé, kteří by se rádi té super komunitní pastvy účastnili, když ale zjistili, že to obnáší kácení pichlavých křovin, přestavování ohradníků... zase odcházeli. Jiní nám však začali darovat přebytky z chovů, takže jsme bez velkého snaže-

ní a peněz zanedlouho vybudovali velké, ač rasově nečisté, stádo.

Vymýšleli jsme spoustu nápadů, jak lidi do Radotínského údolí dostat – tvorbu komunitní zahrady, včelaření... Neuvědomili jsme si ale jednu zásadní věc: chtěli jsme po lidech, aby dělali práci, dohlíželi na stádo apod., ale nezatáhli jsme je hlouběji do organizování akcí a celkového chodu organizace. Nenechali jsme je, aby byli součástí nás, kteří bojujeme za záchranu vzácných motýlů, součástí společenství, kde společně běžíme za nějakým cílem. To se teď snažíme změnit. Nejvíce se nám osvědčilo, když si lidé do stáda přivezli svá vlastní zvířata – na stádu jim pak velmi záleží, chodí k němu pravidelně, organizují firemní teambuildingy. Fungování komunity sice často hodně dře, ale posouváme se dopředu a fungujeme o 300 % lépe než vloni.

Zkušenosti s pastvou

Ještě než přejdu k praktickým zkušenostem s pastvou, přijde mi důležité napsat, že při budování jakéhokoliv projektu je potřeba, aby lidé měli svobodu rozhodování, věděli, že mohou mít vlastní nápady a že je mohou realizovat.

A teď už k našim zkušenostem. Od loňska jsme se z původních deseti zvířat vyhoupli díky darům a porodům na letošních 130. Stádo, tvořené hlavně kozami (ovcí máme do patnácti procent), paseme v elektrických ohradnicích, kam ho zavěsíme a čekáme, až zvířata vypasou téměř všechnu biomasu. Neosvědčilo se nám totiž dělat exten-

zivní pastvu – zvířata trávu poválí, vyžerou jen to, co jim chutná a druhová pestrost se tím spíše ochudí. Intenzivní pastva funguje jako iniciační management, který odstraní biomasu a může nastartovat i půdní semennou banku. Zároveň je nutné říct, že takováto intenzivní pastva hodně potlačuje kavyl. V podstatě vracíme zapojené kavylové stepi do nižšího sukcesního stadia – drnové kostřavové stepi. Což je typ biotopu, na nějž je vázaná celá řada druhů, mimo jiné právě již zmiňovaný okáč metlicový a modrásek východní. Je ale velmi důležité nechat část bez péče, respektive sekat nebo spást jen jednou za cca tři roky. Existují totiž druhy vázané právě na kavyl. Vždy je ale nutné brát každou lokalitu individuálně a v kontextu okolní krajiny; někde třeba může intenzivní výpas naopak škodit.

Jak jsme tak dostávali všechna možná zvířata, začali jsme si všimnout rozdílů ve vitalitě jednotlivých kusů. Rozhodli

paseme přes zimu maličkou sprašovou návěží u Zadní Kopaniny, kde žije větenuška ligrusová. Přes léto by kozy a ovce sežraly jako první vičeneč i s vajíčky a housenkami, v zimě jsou housenky v zemi a naopak jim spasený, suchý porost vyhovuje.

Stádo odčervujeme v prosinci v malé ohradě, díky tomu nedojde k poškození koprofágního hmyzu, který je na odčervovací látce v trusu citlivý.

Co ještě doporučit? Pokud o tom uvažujete, jděte do pastvy. Je to víc „easy“, než by si člověk myslel. Jo a nenechte se zlákat mým nadšením pro kamerunská plemena, existují také krásná původní plemena, valašky, šumavky, české bílé kozy. To všechno je taky důležité chovat a udržovat.

Stanete-li se chovatelem koz nebo ovcí, začnete si uvědomovat jejich rytmus, a tím se trochu víc přiblížíte k rytmu přírody. Začnete zjišťovat, že jaro nezačíná koncem března, ale už

FOTO: PETRA BAUROVÁ

Další kozy v Praze?

Začínali jsme úplně od ničeho. Bylo nás pár nadšenců, kteří chtěli zachránit okáče metlicového, modráška východního a další druhy raných sukcesních stadií stepí. Někým Božím zázkem si nás našla – dnes již naše kamarádka – Hanka Labonková a ještě před tím, než nás vůbec poznala, nám poslala sponzorský dar a napsala magistrátní grant na založení komunitní pastvy.

Mimořádně, je paradoxem, že s nápadem na založení Pražské pastviny přišel člověk, který s Prahou nemá vůbec nic společného a žije od ní 150 km daleko – předseda Českého svazu ochránců přírody JARO Jaroměř

FOTO: PETRA BAUROVÁ

FOTO: ARCHIV ČSOP VLAŠÍN

20 let národních programů ČSOP

TEXT PAVEL PEŠOUT

Výrazy „pozemkový spolek“, „Místo pro přírodu“ či „Národní síť záchranných stanic“ jsou dnes již běžně ukotveny v ochranářském povědomí. Před dvaceti lety tomu však bylo jinak. Dostávaly náplň až v druhé polovině devadesátých let minulého století, kdy ČSOP nově formuloval své dlouhodobé cíle v ochraně přírody a krajiny.

Inspiraci nacházel v prvorepublikovém hnutí okrašlovacích spolků, k jehož tradici a pokračovateli se přihlásil (jak je ostatně vidět i na obnovení vydávání tohoto časopisu), a v činnosti obdobných spolků v tradičních evropských demokraciích a Spojených státech, kam bylo po r. 1989 možno opět svobodně cestovat a čerpat zkušenosti. Samozřejmě mohl navazovat na bohatou činnost vlastní. Po ročních přípravách a diskusích je v květnu r. 1997 předkládána vedení Ministerstva životního prostředí (MŽP) koncepce spolupráce s ČSOP v ochraně přírody a krajiny. Jejím základem jsou tři národní programy: „Místo pro přírodu“, „Ochrana

biodiverzity“ a „Národní síť stanic pro zraněné a handicapované živočichy“. MŽP tento koncept přijalo, zejména díky tehdejšímu řediteli odboru ochrany přírody Petru Rothovi a náměstkovi ministra Radimu Špačkovi.

Díky bezvadnému týmu nadšených dobrovolníků v tehdejší vedení Svazu a především v základních organizacích i podpoře MŽP mohla být realizace tří nových národních programů počátkem r. 1998 zahájena.

Charakteristické pro všechny tři programy je nejen jejich celorepublikové působení, ale také otevřeně nastavení. ČSOP totiž k jejich realizaci pozval všechny spolky a další instituce, které se na nich měly zájem podílet. Jsem přesvědčen, že to bylo tehdy moudré rozhodnutí, které přispělo k tomu, že všechny programy jsou i dnes úspěšně naplňovány.

Místo pro přírodu

ČSOP tradičně od svého založení v r. 1979 pečoval o cenná území, novým impulsem však byla podpora Nadace Partnerství, která umožnila v polovině devadesátých let vycestování několika skupin zástupců českých nevládních i státních organizací ochrany přírody především do oblasti Nové Anglie a poznat tam zkušenosti místních pozemkových spolků – „landtrustů“. Právě nabytí zkušeností z USA a také Velké Británie umocnilo znovuobje-

vání historických kořenů pozemkového hnutí u nás. Na formulování programu Místo pro přírodu (později přejmenovaného na národní program Pozemkové spolky) se tehdy podíleli zejména Ladislav Ptáček, Antonín Buček, Petr Stýblo, Mojmír Vlašín, Mirek Janík a autor tohoto příspěvku.

V roce 1997 byl tehdejší ředitelem odboru ochrany přírody MŽP Petrem Rothem jmenován poradní sbor pro pozemkové spolky. Po zahájení národního programu Místo pro přírodu v r. 1998 přebírá jeho funkci Rada Národního pozemkového spolku ustanovená v r. 1999, působící pod vedením autora tohoto příspěvku.

Rada přijala podmínky pro akreditaci pozemkových spolků a začala pozemkové spolky v České republice akreditovat. Jako první bylo akreditováno 16 nevládních organizací, které v průběhu roku 1998 realizovaly pilotní projekt s cílem se pozemkovými spolky stát. Celkem se věnovaly více než 1200 ha přírodovědně cenných ploch na 60 lokalitách. Od r. 2003 se předsedou Rady Národního pozemkového spolku stal Vlastislav Vlašič a je jím dodnes. Skutečným motorem programu se stal Jan Moravec. Především tento tandem stojí za následným rozvojem hnutí pozemkových spolků i mimořádně úspěšnou kampaní a stejnojmennou sbírkou Místo pro přírodu (2003), jejímž cílem je vykupovat ohrožené přírodní lokality.

V předmluvě metodiky k zakládání pozemkových spolků v r. 1998 tehdejší ředitel odboru ochrany MŽP Petr Roth k přebírání zahraničních zkušeností napsal: „Kdo ví – za pár let si možná už ti mladší přestanou uvědomovat, že jde o cizí vzor a že pozemkový spolek se původně nazýval landtrust. Pokud tento stav nastane a pokud k němu přispěje i tato příručka, bude to největší úspěch, jaký si dovedu představit. Doufám, že se takové doby dočkám.“ Můžeme myslím směle konstatovat, že ta doba nastala. Dnes působí v České republice 63 akreditovaných pozemkových spolků, kteří se starají o více jak 3300 ha přírodovědně cenných ploch a 19 kulturních památek.

Národní program Ochrana biodiverzity

K tradičním činnostem ČSOP od počátku patří druhová ochrana. Mezi nejstarší programy druhové ochrany patří

„Akce Formica“ (1982), „Akce Buteo“ (1982), „Evidence ploch s výskytem obojživelníků“ (1983), „Záchrana jilmů“ (1985), „Rak“ (1985) či „Jasoň červeno-oký“ (1986). V roce 1998 se ochraně ohrožených druhů věnovalo více než sto základních organizací. Ve stejném roce byl Petrem Stýblem a autorem tohoto příspěvku formulován národní program Ochrana biodiverzity. Tento byl tvořen jednotlivými programy zaměřenými buď na vybrané ohrožené

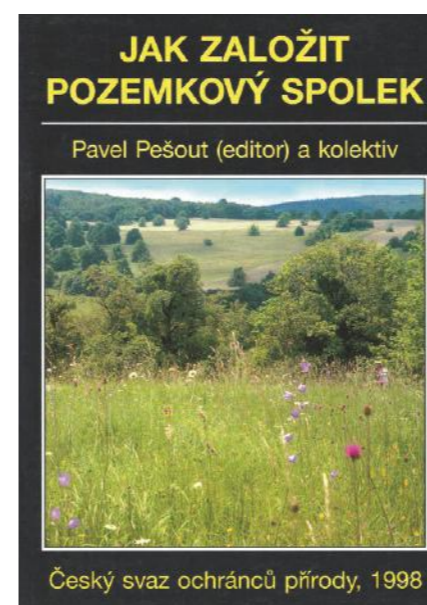
zení. První stanice byla postavena v roce 1983 v Bartošovicích na Moravě. Následně vznikly desítky dalších zařízení a mnoho jich opět zaniklo, většinou s odchodem jejich zakladatele. Protože přístup státu k podpoře stanic a spolupráci s nimi byl nejednotný, neexistoval žádný standard, udělování výjimek a dalších povolení potřebných pro provoz stanic bylo chaotické, formuloval Petr Stýblo, Petr Orel a autor tohoto článku v r. 1997 návrh národního pro-

V současné době Národní síť sdružuje 33 záchranných stanic, pokrývá celé území státu, je součástí národních strategií a koncepcí a stanice se dostaly i do legislativy. Nedá se přesně spočítat, kolika poraněným a zesláblým jedincům volně žijících zvířat dosud Národní síť pomohla, ale jistě jich bylo více jak 200 tisíc. Snad ještě větším úspěchem je osvěta realizovaná ve stanicích, ročně jimi projde přes 150 tisíc návštěvníků, kteří si odnáší poznání, jak zraňování zvířat při každodenních činnostech předcházet.

I když významný podíl finančních prostředků pro stanice pochází ze soukromých zdrojů (zmínit je nutno v této souvislosti úspěšnou dlouhodobou sbírkou „Zvíře v nouzi“), je třeba ocenit, že Síť každoročně podporuje stát i některé samosprávy. Věřím, že Národní síť záchranných stanic – světově unikátní projekt, se bude rozvíjet i nadále a že se stále najdou zapálení lidé, ochotní zasvětit svůj život poslání zachraňovat zvířata. A také doufám, že stát nebude stanice nad únosnou mírou zatěžovat administrativou.

Jsem vděčný, že jsem mohl u zrodu těchto tří národních programů být. Přijí jim mnoho nadšených dobrovolníků, ale i na čas nehledících profesionálů, kteří je budou dále rozvíjet a zajišťovat jejich administraci. ☒

Autor byl v době vzniku národních programů místopředsedou ČSOP.

Titulní stránky prvních materiálů o pozemkových spolcích a Národní síti stanic.

gramu „Národní síť stanic pro zraněné a handicapované živočichy“, dnes „Národní síť záchranných stanic“, jako celostátní systém zabezpečení péče o zraněné volně žijící živočichy.

Program byl předložen MŽP, které ho schválilo a přislíbilo Národní síť dlouhodobě financovat. V době založení programu většinu stanic provozovaly základní organizace ČSOP a právě na nich byl program v prvním roce existence postaven; v r. 1998 bylo pokryto 36 % území státu. Program byl opět navržen jako otevřený, tedy se snahou oslovit a zapojit i další organizace a instituce věnující se záchraně handicapovaných jedinců divoce žijících zvířat. Proto bylo třeba stanovit podmínky pro začlenění zařízení do Národní sítě a stanovit členským stanicím minimální povinnosti. Povedlo se oslovit další provozovatele a již o rok později Národní síť pokrývala 61 % území ČR. Byla založena Rada Národní sítě stanic, v jejímž čele po celých dvacet let stojí Petr Orel.

FOTO: ARCHIV ČSOP JARO JAROMĚR

V posledním roce se na nás obrátilo hned několik vlastníků s tím, že mají pozemky, které nedokáží využít a rádi by nám je darovali. Někdy jsou to lidé, kteří mají pozemky v rodině po dlouhá desetiletí a není jim jedno, jak se bude s touto půdou v budoucnu nakládat, jindy pro ně prostě nemají využití a rádi by podpořili ochranu přírody. Odměnou jim je především dobrý pocit, že bude o rodinnou půdu dobře postaráno a přírodní hodnota bude do budoucna zachována, respektive že pomohli dobré věci.

TEXT EVA VADÁSZOVÁ

Pozemky darované pro přírodu

rody – a bylo mu jedno, jestli k tomuto cíli využijeme přímo ty jeho pozemky, anebo je prodáme a za utržené peníze nakoupíme někde něco cennějšího. To je výhoda, tím spíše, že v oblasti v současné době žádný pozemkový spolek ani základní organizace ČSOP nepůsobí. Přesto by nebylo vhodné zbavovat se přírodně cenných pozemků, a tak zde v režii ČSOP Kladská letos probíhá podrobný biologický průzkum. Pozemky jsou převážně křovinnami hustě zarostlou mezí s několi-

paní Lenka Boturová z Dětmovic se chce zbavit pozemků, pro které nemá využití. Část pozemků přímo sousedí s pozemky lokality V Lyngu, v minulosti vykoupěnými v rámci Místa pro přírodu. A proto ji zkontaktovali. Paní chtěla nejprve pozemky prodat, ale nakonec se rozhodla je Českému svazu ochránců přírody darovat.

Další dar jsme dostali ve Švihově u Klatov. Málokdy se stává, že majitel vlastní pozemky, má o jejich využití jasnou představu, ale sám ji nemůže realizovat, a proto cíleně hledá, komu by pozemky daroval. Asi před rokem se k nám donesla zpráva o paní, která vlastní část sadu a ráda by, aby byl využíván k osvětě v péči o ovocné stromy a ještě lépe, aby se zde učily pečovat o ovocné stromy děti. Dále si paní přála, aby pozemky nebyly prodány dál za účelem zisku. Jak sama říká, bylo hodně těžké najít subjekt, který by neměl finanční zisk jako hlavní kritérium pro nakládání s pozemky. Třešňový sad patřil dlouhá desetiletí rodině paní majitelky. Její otec byl vášnivý ovocnář a paní by ráda, aby toto jeho umění bylo dál předáváno dalším generacím. Sama však na tento úkol nemá síly. Vzpomíná, jak výborné třešně v sadu rostly, jak ženci chodili pro vodu ze studánky ...

Český svaz ochránců přírody se záchrane starých odrůd ovoce dlouhodobě věnuje a Martin Lípa z Pozemkového spolku Meluzína byl ochoten se tohoto úkolu ujmout. V místě se povedlo navázat spolupráci s místním zemědělcem, který bude mít pozemky na dosah a odbornou péči bude pro Pozemkový spolek Meluzína, který má lokalitu poněkud „z ruky“, zajišťovat. Čeká ho ošetření starých stromů a dosadba dalších odrůd, které jsou ohroženy vymizením. A na přání dávkyně zde budou probíhat osvětové akce pro děti. ☺

Autorka koordinuje program pozemkových spolků.

Kontakt – pozemkovespolky@csop.cz

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

Z darovaného pozemku V Lyngu.

Český svaz ochránců přírody ovšem nemůže přijmout jako dar jakýkoli pozemek. Jde o to, jaké podmínky má darující a jestli jsme schopni je dodržet. Také – pokud je pozemek určen k trvalé péči – je nutné mít v daném místě nebo alespoň v dosažitelné vzdálenosti někoho, kdo bude o pozemky pečovat.

Tři dary

První nabídku daru jsme řešili už na přelomu loňského a letošního roku. Vlastník 1,6 ha pozemků na Tachovsku měl jediný cíl – podpořit ochranu pří-

Na počátku tohoto roku byly v databázi údaje o 189 836 jedincích 328 volně žijících druhů zvířat. O každém jedinci přitom evidujeme až 57 údajů vč. například data, místa a důvodu přijetí, délce pobytu v péči stanice, způsobu ukončení péče... Dohromady tak databáze obsahuje téměř 10 miliónů údajů! S tak obrovským a neustále vzrůstajícím množstvím dat je těžké pracovat, nicméně, stojí to za to! Unikátní databáze přináší unikátní informace.

Můžeme si to ukázat třeba na příkladu kalouse ušatého. Ten rozhodně nepatří mezi stanice nejčastěji přijímané živočichy. Přesto evidujeme data o 2335 jedincích kalousů ušatých. V jednotlivých letech bylo přijato od 135 jedinců (2011) do rekordních 338 (2015). A z evidovaných dat například vyplývá, že během roku se vždy nejvíce kalousů přijme v květnu. Zobrazíme-li příjmy této sovy v letech 2007–2017, zjistíme dvě maxima: první je každoroční – jde o květen a červen, kdy ptáci hnízdí a vyvádějí svá mláďata, druhé maximum – zimní – se objevuje jen v některých letech. Mimořádně vysoké příjmy byly například v zimě 2010. Extrémně silná zima v kombinaci s nedostatkem potravy způsobuje vysílení zimujících kalousů, z nichž se pak část dostává do záchranných stanic.

Centrální databáze zvířat z pohledu kalouse

Český svaz ochránců přírody, který v roce 1998 založil Národní síť záchranných stanic, vytvořil už v roce 2007 díky obětavosti Jana Kašinského ze záchranné stanice v Bartošovicích centrální databázi údajů o všech zvířatech záchranných stanicemi Národní sítě přijatých.

TEXT PETR N. STÝBLO

Statistika příčin příjmů tohoto druhu do péče stanic předchází tvrzení podporuje. 1100 jedinců, tj. 47 % všech příjmů, totiž tvoří mláďata. Na druhém místě jsou pak kalousi se zraněním (31 %). 17 % tvoří příjmy s kombinací nebo neidentifikovanou příčinou. Mezi hlavní příčiny zraňování kalouse ušatého patří doprava a nárazy na (nejčastěji skleněné) překážky. Samozřejmě, že u velkého množství ptáků nelze přesnou příčinu určit či jde o kombinaci několika faktorů.

Zajímavé je podívat se i na rozložení počtu přijímaných kalousů v letech 2007–2017 v jednotlivých krajích. Nejvíce pacientů je ze Středočeského kraje (511), za ním pak s odstupem následují kraj Moravskoslezský (283), Pardubický (276) a Olomoucký (249). Pokud bychom však počty příjmů vztáhli na velikost jednotlivých krajů a počet jejich obyvatel, co do počtu příjmů dominuje Pardubický kraj následovaný Středočeským a Olomouckým. Naopak, jako by se kalousi vyhýbali kraji Libereckému (pouze 25 jedinců), Karlovarskému (30) a Vysočina (48). Nebo že by se v těchto krajích měli tak dobře, že lidskou pomoc méně potřebují? Anebo že zde lidé chodí brzo spát, a tak se s kalousi nepotkávají...?

V záchranných stanicích pobývali přijatí kalousi poměrně dlouhou dobu – v průměru 39 dní; nejdéle pak 410 dní (Záchranná stanice Pasíčka, vyléčen a vypuštěn). Vyřazení kalousů z péče záchranných stanic je nejčastěji (naštěstí) z důvodů jejich vyléče-

FOTO: JAN MORAVEC

ní a vypuštění zpět do přírody (65 %). 4 % jsou po vyléčení akutních problémů předány do chovu z důvodů trvalého handicapu a 31 % uhynie či musí být utraceno.

Z evidovaných údajů o přijatých jedincích kalouse ušatého lze vyvodit i řadu dalších závěrů. Podobně pak je možné zpracovat data o dalších 327 druzích. Řada z nich je přitom v databázi zastoupena mnohem početněji – například 13 292 poštolek obecných, 7088 rorýsů obecných, 15 198 ježků západních, 3555 zajíců polních. Jde o opravdu unikátní soubor údajů, s nimiž se, bohužel, pracuje jen minimálně. Přitom jsou to data použitelná jak pro středoškolskou odbornou činnost, ročníkové práce, bakalářky i diplomky, tak i pro skutečné vědecké práce. ☺

Autor je ředitelem Kanceláře ÚVR ČSOP. Kontakt – petr.styblo@csop.cz

ZVÍŘE v nouzi

I přes významnou finanční podporu Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství se záchranné stanice potýkají s nedostatkem finančních prostředků. Pokud se Vám líbí aktivity záchranných stanic, prosím, podpořte je prostřednictvím veřejné sbírky Zvíře v nouzi.

Příspějte, prosím, na účet veřejné sbírky číslo 33553322/0800. Více informací naleznete na www.zvirevnuzi.cz.

Půda a fenomén sucha. Co je skutečným problémem naší krajiny?

V posledních letech se stále častěji opakují situace, kdy se ve sdělovacích prostředcích různým způsobem objevuje fenomén sucha.

TEXT A FOTO MILAN HLUCHÝ

Podle tiskové zprávy SZIF z 3. září 2018 byl celkový požadavek žadatelů na kompenzaci ztrát způsobených suchem v roce 2017 1,16 miliardy Kč. Snížení výnosů zemědělských plodin suchem za rok 2018, a tím i požadavek na kompenzaci těchto ztrát, bude opět v řádu miliard korun. V kombinaci se zprávami

Typický obrázek z polí na jižní Moravě na podzim suchého roku 2017. Pod asi pětadvaceti centimetrovou vrstvou kypré humóznější půdy je téměř mrtvá, asi 30 cm silná deska utuženého podorničí. Ta po proschnutí svrchní části půdy nepropustila kořeny hlouběji, kde byla ve 120 cm voda.

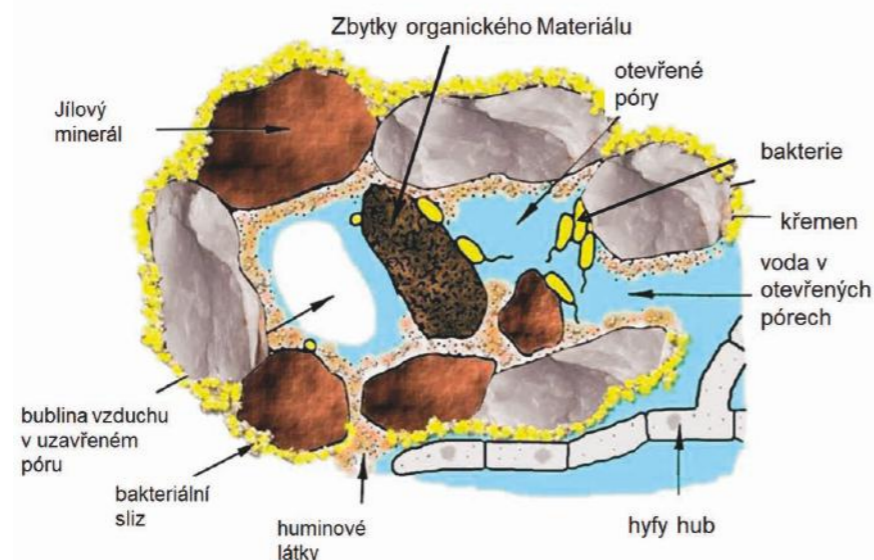
o probíhající celoplanetární klimatické změně, která může mít za následek ještě v tomto století rozvat civilizace, je tak veřejnost vystavována další vlně strachu a nejistoty z budoucnosti.

Obecně je neustále opakováno a přijímáno paradigma, že sucho je co-sí, co je třeba řešit především technickými opatřeními. Ustavují se ministerké komise k řešení problému sucha. Dovídáme se o návrzích projektů na nové závlahové systémy, nové přehradky, které by zadržely v naší krajině vodu atd. To mohou být, alespoň zčásti, úvahy jdoucí správným směrem. Domnívám se ale, že pokud v tomto uvažování chybí kvalifikované upozornění na jedno z nejefektivnějších řešení problému sucha, nemůžeme jako celá společnost dospět ke skutečně efektivnímu řešení tohoto problému. Tímto řešením je návrat k zodpovědné a promyšlené péči o půdu. Místo toho se pak na stole objevují absurdity typu čerpání vod Dunaje do kanálu Dunaj – Odra – Labe, které by jako „řešení problému sucha“ mělo ospravedlnit jinak

Schematické znázornění humuso-jílového sorpčního komplexu. Žlutě jsou na povrchu zrn písku a jílových minerálů znázorněny bakteriální filmy, „lepící“ slizem chránícím bakterie pevné částice k sobě. Toto je základní mechanismus vzniku drobtovité struktury půdy, která pak ovlivňuje množství pórů v půdě, a tím i vododržnost a další významné parametry půdy.

naprosto nerentabilní stavbu kanálu za více než 600 miliard korun. Tady už se začínáme blížit typu úvah, které se objevovaly v 70. letech minulého století v Sovětském svazu, kdy moskevští plánovači vedeni heslem „poručíme větru dešti“ zpracovávali projekty na obrácení toků velkých sibiřských řek k jihu do suché střední Asie s tím, že hory stojící v cestě těmto řekám budou překonány kaňony či tunely vystřelenými v horách jadernými náložemi. Ale vraťme se od absurdit k realitě, k půdě jako reálné největšímu rezervoáru vody, který máme a o který se už řadu desetiletí staráme více než špatně.

Humuso-jílový sorpční komplex
(podle PAUL & CLARK, 1989, změněno BECK, LfL)

Půda jako rezervoár vody

Půda, ať v lesích, či na loukách a polích, je totiž potenciálně rezervoárem vody, který má nesrovnatelně větší kapacitu než soubor všech technických opatření, které máme a i v budoucnu budeme schopni vybudovat. Žel musím říci potenciální rezervoár vody, který není ani zdaleka využíván a vinou stávajícího systému zemědělského hospodaření se kapacita tohoto rezervoáru neustále snižuje. Jak je to možné?

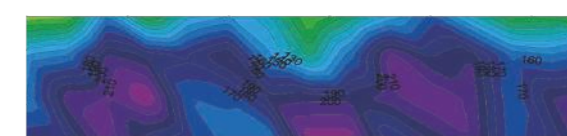
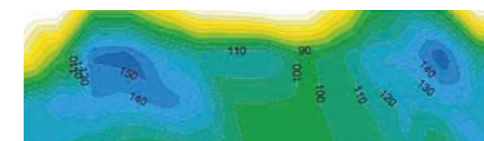
K alespoň základnímu objasnění tohoto tvrzení je nutné si nejdříve vysvětlit několik méně známých faktů. Množství vody, které je půda schopna pojmout a zadržet, je dáno několika základními parametry. Hlavními z nich jsou:

- množství živých organismů v půdě;
- množství organické hmoty v půdě;
- od těchto parametrů se odvíjí fyzikální struktura půdy a s ní spojená vododržnost;
- na množství živých organismů, především žížal, pak závisí také zasakovací schopnost půdy.

Pojďme si alespoň základně vysvětlit teorii, která s těmito parametry souvisí.

Zemědělské půdy v našich středoevropských podmínkách mírného klimatu obsahují, pokud jsou v pořádku, zhruba padesát procent minerálních látek (písek, hlína, jílové částice), zhruba 22 až 25 procent vzduchu, zhruba stejné množství vody (poměr vzduchu a vody kolísá v závislosti na srážkách a řadě dalších okolností) a asi tři pro-

Častý obrázek z našich polí. Půda neschopná pojmout vodu, která pak bez užítka odtéká a působí další škody erozí.

Vlevo vinec ozeleněná druhově bohatou směsí bylin, vpravo tzv. černý úhor. Vysvětlení barevných schémat v textu.

centa organických látek. To znamená jak odumřelých organických látek (humus), tak živých organismů. Pokud je půda v pořádku, pak je v celém půdním profilu na jednom hektaru půdy od padesáti do osmi set tun, nejčastěji od sta do dvou set tun organických látek. Z tohoto množství pak tvoří zhruba pět procent půdní fauna a zhruba 10 procent kořeny rostlin. Z deseti až dvaceti tun půdní fauny připadá asi 40 procent na bakterie, 40 procent na houby, zhruba 12 procent na žížaly, zhruba pět procent na ostatní makrofaunu (chvostoskoci, roztoči) a asi tři procenta na mikro a mesofaunu.

Půdní bakterie

Pokud je půda zdravá, nezátížená rezidui pesticidů a dalšími cizorodými látkami, jako jsou například těžké kovy z průmyslových hnojiv a spadu, a je dostatečně zásobena energií transfor-

movanou ze slunečního záření přes rostliny do podoby organických látek jednak vylučovaných kořeny živých rostlin a jednak odumřelými rostlinami, pak by měla obsahovat oněch asi čtyři až deset tun bakterií. A zde se dostáváme k významnému fyzikálnímu parametru půdy – k pórovitosti. Půdní bakterie vytváří na povrchu minerálních látek (zrněk písku, hlíny a jílu) filmy. Bakterie jsou kryty slizovitými látkami, které působí to, že bakteriální filmy lepí různé velké částice minerální složky půdy k sobě a vytváří tak stav, který nazýváme drobtovitou půdou. Pokud je v půdě dostatek aktivních bakterií, pak je v půdě dostatek jak makro, tak mikropórů, což znamená, že půda je schopna do pórů pojmout dostatek jak vody, tak vzduchu. Pokud je v půdě aktivních bakterií nedostatek, pak se původně kyprá půda mění v polomrtvý bezstrukturní substrát podobný nekvalitnímu betonu. Jde o substrát s minimem makro i mikropórů, to znamená, že tento substrát také není schopen pojmout a udržet, ve srovnání se strukturní pórovitou půdou, ani polovinu vody. Když říkám dostatek aktivních bakterií, je opět dobré si uvědomit, o čem je vlastně řeč. Průměrná délka života jedné generace půdních bakterií je asi dvacet minut. Představte si tedy, že v případě, kdy stojíte na zdravé, životem kypící půdě, se vám každých dvacet minut

pod nohama obnoví, to znamená zrodí a opět odumře, jedna generace bakterií o hmotnosti čtyř až osmi tun. To je intenzita látkové výměny!

Měření na vinicích

Dodnes si většina zemědělských odborníků a agronomů myslí, že problém utužení podorničí je dán především pojezdy těžké mechanizace po polích. Že tomu tak není, jsme poprvé s kolegy s údivem zjistili asi před deseti lety, kdy jsme penetrometrem proměřili utužení půd asi šedesáti různě obhospodařovaných vinic.

Velmi zajímavým dokladem toho, co se děje v půdě v důsledku různé agrotechniky, jsou tři výsledky měření kyprostí či utužení půdy ve třech vinicích ležících vedle sebe na jižním svahu v katastru obce Ivaň na jižní Moravě. Ve vinici po osm let od výsadby udržované v režimu černého úhoru, tedy chcete-li v „bezplevelném“ stavu, jsme zjistili výrazné utužení nejen ve stopách kol traktorů, ale i pod konstrukcí drátěnky vinice, kudy nikdy od výsadby vinice žádný traktor jet nemohl. Fialové a tmavě modré tóny vizualizace utužení půdy ukazující hodnoty odporu půdy přes 180 kp/cm² znamenající stav půdy s minimem makropórů, kde není dostatek prostoru jak pro vodu, tak pro vzduch. Ve vinici s převahou porostu trávy v meziřadí byla zjištěna o něco lepší situace a nejlepší ve vinici, jejíž půda byla prokořeňována, a tím také

V polomrtvé svrchní vrstvě půdy nedochází k rozkladu kukuřičné slámy po dobu několika let.

obohacována o organickou hmotu a na ní vázané mikroorganismy po dobu sedmi let. Přestože množství pojezdů traktory v meziřadí bylo ve všech třech vinicích zhruba srovnatelné, ve vinici s druhově bohatým porostem bylin v meziřadí zcela chybí hodnoty utužení nad 160 kp/cm² a naopak převládají zelené (70–100 kp/cm²), světle modré (110–150 kp/cm²) a žluté (40–70 kp/cm²) barevné tóny, které se na vinici bez bylinné vegetace v meziřadí vůbec nevyskytují.

Mrtvá půda

Kyprost, respektive utužení půdy má zásadní vliv na množství pórů v půdě, a tím i na vododržnost a schopnost půdy pojmout vláhu při deštích. Utužení půd je dnes s odstupem největším problémem na orné půdě. Extrémně „úzké“ osevní postupy s převahou kukuřice a naprostým nedostatkem píceňin mají za následek nedostatek organické hmoty v půdě. Pokud se k tomu přidá efekt reziduí již zhruba padesát let hojně aplikovaných pesticidů, je výsledkem mrtvá deska v podorničí, která je pro kořeny kulturních rostlin jen těžko průchodná.

Na podzim suchého roku 2017 jsme s kolegy z Vídeňského institutu Bioforschung Austria zjišťovali příčiny extrémně nízkých výnosů kukuřice na Znojemsku. Tam, kde v roce 2016 s normálním průběhem srážek byly průměrné výnosy kolem 11 tun zrna, byly v roce 2017 průměrné výnosy kolem 1,5 tuny. K našemu překvapení nebyl hlavním problémem nedostatek vody v půdě. V hloubce 120 centimetrů byla půda dostatečně vlhká. Problém byl v tom, že na jaře kukuřice vzešla a rostla v luxusně živinami zásobené půdě (ještě v říjnu půda obsahovala 350 mg N/kg, což je hodnota asi čtyřikrát vyšší, než by kukuřice potřebovala). Pokud měla dostatek vody i živin ve svrchní asi 25 cm silné vrstvě kypřejší půdy, rozvíjel se kořenový systém jen v této vrstvě a rostliny nepronikaly přes utuženou vrstvu podorničí ho hlubších vrstev půdy. V létě svrchní vrstva půdy proschla, zhutnění podorničí obsahovalo jen minimální množství přístupné vody a živin a do hlubších vrstev půdy, kde byl dostatek vody, se kořeny nedostaly. Za normálních okolností kořeny kukuřice běžně do hloubek kolem jed-

noho a půl metru. Za této situace měli rakouští ekologicky hospodařící zemědělci, jejichž pole jsou vzdálena vzdálenou čarou několik kilometrů od „suchem kriticky zasažených polí“ na jižní Moravě, normální výnosy.

Řešení?

Omlouvám se čtenářům tohoto časopisu za poněkud složité a těžkopádné vysvětlování příčin, jak si troufám tvrdit, „takzvaného sucha“. Co z výše uvedených informací plyne? Domnívám se, že pokud by naše půdy na polích nebyly umrtvovány desítkami let odbourávání organické hmoty a aplikacemi pesticidů, jejichž rezidua se dál na poškozování půdních organismů podléhají, byl by každý metr krychlový půdy schopen zadržet a dlouhodobě v řádu měsíců akumulovat desítky až stovky litrů vody navíc. Jestliže utužená půda pojme v těch částech profilu, které mají tmavě modré až fialové odstíny barev, maximálně kolem 150 litrů vody v jednom metru krychlovém, pak v kyprém stavu je tato půda schopna pojmout v témže objemu o zhruba sto až dvě stě litrů vody víc. Pokud by se podařilo přechodem k inteligentnímu ekologickému hospodaření oživit jen dvacet procent z necelých tří milionů hektarů orné půdy, kterou dnes v ČR máme, získali bychom odhadem retenční kapacitu zhruba 600 milionů až 1,2 miliardy metrů krychlových vody. Bez zatopení jakéhokoli území, bez vynaložení jakékoli finanční částky na stavbu přehrad či jiných technických děl. Pokud by někdo chtěl vidět, že to jde, doporučuji se projet dolnorakouskou krajinou, například mezi Mikulovem a Vídní. Minimálně třetina polí v krajině je přes zimu ozeleněna bujnými porosty zeleného hnojení. Tyto rostliny „pumpují“ do půdy tolik potřebnou energii, která živí půdní organismy vracející půdě tak potřebnou strukturu a život. Navíc tím zemědělci při správné skladbě použitých rostlin ušetří prostředky, které by jinak museli vydávat za průmyslová hnojiva, a podstatně zvýší pravděpodobnost slušného výnosu i při rozmarech počasí, které s sebou klimatická změna přináší. ☞

Autor je zakladatelem společnosti Biocont Laboratory, zabývající se biologickou a biotechnologickou ochranou rostlin. Kontakt – m.hluchy@biocont.cz

TEXT A FOTO JAN MORAVER

Různé „studánkové“ aktivity provází Český svaz ochránců přírody od jeho počátku. Nejnovější kapitolou tohoto příběhu bylo zapojení ČSOP do programu Živé studánky.

Někdy začátkem loňského roku nás oslovila mediální agentura Botticelli, že pro svého klienta – značku Toma – chystá kampaň na obnovu studánek, a jestli by se na ní Český svaz ochránců přírody nechtěl podílet. Po vyjasnění si řady detailů, jako třeba, že budování studánek skutečně není ochranou přírody, ale spíše kulturním dědictvím, že problematika vody v krajině se řeší na zcela jiných úrovních, než je obnova studánek, a že většina studánek vzhledem k jejich konstrukci neslouží ani jako zdroj vody pro zvířata (a že na toto by se mělo při rekonstrukcích myslet), jsme na spolupráci kývli. Český svaz ochránců přírody se tak stal odborným garantem tohoto programu, který měl pomoci s výběrem vhodných studánek pro rekonstrukce a dohlédnout, aby rekonstrukcí nevzniklo více škody, než užitku (neb i záslužná myšlenka může při špatném uchopení vésti ve výsledku k průšvihů).

V následujících řádcích bych se chtěl podělit o několik postřehů; některé spíše pro zajímavost, jiné pro inspiraci.

Vyhledávání studánek

Výběr studánek probíhal formou soutěže. Lidé hlasovali na internetu, která ze studánek má být opravena. Hlasovalo se po krajích (příčemž Praha a Středočeský kraj byly spojeny), polovina krajů v prvním roce, zbytek pak ve druhém roce.

Živé studánky

Hlasování mělo jednu velkou slabinu, systém neumožňoval hlasovat ve více krajích současně, každý registrovaný uživatel měl v daném roce pouze jeden hlas celkově (což ovšem předem nevěděli). I tak byla odezva zejména v prvním roce velká.

Nehlasovalo se však pro jakoukoli studánku v kraji, vybíralo se pouze ze tří předvybraných studánek. Studánka musela splňovat několik kritérií. V první řadě samozřejmě smysluplnost rekonstrukce (nemá smysl financovat opravu studánky, která je v pořádku, stejně jako studánku dlouhodobě bez vody) a souhlas vlastníka s rekonstrukcí, v druhé řadě alespoň relativní nezávadnost vody. Z časových důvodů byly vyloučeny studánky, kde by rekonstrukce vyžadovala nějaké úřední souhlasy, jako je stavební povolení či výjimka ze zákona na ochranu přírody a krajiny. Z původního požadavku, že studánka by měla být na turisticky frekventovaném místě (z reklamních důvodů) bylo nakonec sleveno. I tak nebylo vůbec jednoduché vhodné studánky vybrat.

Nahoře zrekonstruovaná studánka Na potocích, dole studánka Pod hradem.

Předně nevyšel náš předpoklad, že výběr a jednání s vlastníky zajistí místní organizace ČSOP, které znají dobře „terén“. Čest výjimkám, ale odezva z regionů byla minimální, třebaže nabídka byla spojena i s jistým finančním ohodnocením. Návrhy veřejnosti byly většinou nepoužitelné, a tak se tipy na vhodné studánky zjišťovaly z Prahy nejrozličnějšími kanály; přes známé, obce, správy CHKO či národních parků...

Studánka Rozárka před a po rekonstrukci.

Národní registr studánek a pramenů se v této věci ukázal takřka nepoužitelným, protože ve většině případů nezachycuje aktuální stav a navíc je zahlcen (zejména v některých regionech) nejrůznějšími, často i jen občasnými, prameništi, mezi kterými je hledání skutečných studánek hledáním jehly v kupce sena.

V posledních letech se péče o studánky stala oblíbeným tématem, a tak je velká část studánek v dobrém stavu; neopravené zůstávají především studánky, kde je jejich rekonstrukce spojena s nějakou komplikací. Což je zjištění samozřejmě potěšující, ovšem nalezení vhodných studánek výrazně ztěžující.

Jednou z oněch komplikací je nedostatek vody. Řada studánek je – ať již v důsledku aktuálního sucha nebo obecně změn v okolí – vyschlá nebo z nich sotva kape. Druhou jsou pak vlastnické vztahy. Že vyhledávání vlastníků a jednání s nimi není mnohdy jednoduché, to víme z programu pozemkových spolků. Zde nás však navíc tlačil čas. A tak bylo nutno rovnou vyloučit studánky s nejasnými vlastnickými vztahy či studánky, kde na vlastníka nebylo možné jednoduše získat kontakt (většina studánek ve vlastnictví fyzických osob). U velkých vlastníků jsme občas naráželi na furiantství „přeci nám nebude nějaká Toma opravovat studánku, my na to máme sami“ (minimálně v jednom případě to vlastníka skutečně popíchl, aby se o studánku, na kterou roky kašlal, postaral), u větších měst jsme se občas ztráceli v majetkové struktuře (který z odborů či městských organizací je vlastně oprávněn vydat souhlas s rekonstrukcí), jednou jsme narazili na nesouhlas klíčové osoby, protože „cílem kampaně je přivést ke studánkám více lidí, a to je přeci nežádoucí“. Jako nejlepší se nakonec ukázala spolupráce s menšími obcemi.

Rekonstrukce studánek

Původně měla být opravena vítězná studánka v každém kraji, v prvním kole byl však v některých krajích zájem hlasujících tak velký a vítězství tak těsné, že se zde donátor rozhodl podpořit i druhá místa. Celkem si tedy uhrazení rekonstrukce

vysloužilo 15 studánek, z nichž některé dosud nejsou dokončené.

U všech rekonstrukcí bylo snahou podpořit jedinečnost daného místa (vyhnout se nějakým unifikovaným řešením), preferovat přírodní materiály a do rekonstrukce zapojit místní lidi. Ve většině případů se to podařilo. Každá z rekonstruovaných studánek je jiná, některé vycházejí z tradiční podoby místa, jiná svůj vzhled zcela změnila.

Náročné bylo navrhnout úpravu studánky Rozárky na Krivoklátsku. Unikátní jeskynní pramen trpěl sesouváním půdy z prudkého svahu nad ním. Bylo jasné, že je potřeba vytvořit nějaké zastřešení, ale jak, aby nebyl narušen jedinečný ráz místa? Nakonec jsme ve spolupráci s vlastníkem vymysleli poměrně vzdušné dřevěné přístřeší, které kryje celé okolí studánky i se skálou nad ní a vzdáleně připomíná kap-

Barochův pramen ve Slavkovském lese před a po rekonstrukci.

li. Úpravy studánky na Staré hoře v Krkonoších navrhl – dle mého mínění skvěle – bez nároku na odměnu, jen z lásky k místu, krajinná architektka Petra Löffelmanová. U Říkovice jsme vymýšleli v podstatě úplně novou studánku – kdysi zde snad nějaká byla, ale v současné době po ní nebylo ani stopy. Vzhledem k tomu, že pramen byl v hlubokém terénním zářezu, nabízelo se zde vyzdění kamenné kobky. Úplně změnila podobu také studánka Na potocích v Českém Švýcarsku – půl století starou zchátralou dřevěnou stříšku nahradila mnohem trvanlivější kamenná stavbička, skvěle ladící s okolními pískovcovými stavbami. Naopak Květnická studánka na okraji Prahy byla jen opravená, dostala vyzděný odtok, který zabraňuje znečišťování pramene zpětným tokem při dešti, ale jinak zůstala nezměněná. Specifický problém se řešil u studánky Pod hradem v Masarykově lese, ze které netekla voda. Bylo ale jasné, že zde problém není v suchu, ale v přívodu vody – studánka totiž není pramenem, ale výtokem vody pramenícím kdesi výše v údolí. Podařilo se najít již zapomenutou jímku s pramenem, obnovit přírodní potrubí, a tak dnes již zase studánka slouží kolemjdoucím cyklistům.

Jména studánek

U každé zrekonstruované studánky je informační tabulka se stručnou historií a s fotografií studánky před rekonstrukcí. Při tom jsme narazili na jeden specifický problém, a to jsou jména studánek. Nejednou se stalo, že místní chtěli na tabuli jiné jméno, než pod kterým studánka vystupovala v soutěži. Že toto jméno je špatně, že se nepoužívá, že ho nikdo v místě vůbec nezná...

Ono to zas není nic tak překvapivého. Jména studánek nejsou nijak kodifikována. Některé studánky mají mnoho různých jmen, jiné žádné. V mapách se až na pár výjimek těch nejznámějších pramenů či studánek spojených s nějakými pověstmi objevují jména studánek až v poslední době a většinou jsou přejímány z Národního registru, který je však pramenem značně nespolehlivým. Studánky do registru málokdy zadávají místní, a autor desítek či stovek zázna-

Studánky v Říkovících

(z pátrání paní Pavlíný Jarešové)

Pramen Lukače (na mapách nazývaného Říkovický potok; my nevíme, kdo ho takto nazval, naši občané mluví jen o Lukači a i v kronikách se uvádí Lukač) byl nade vsí pod obcí Václavky. Dříve teklo Říkovice vody dost. Jenže tento pramen je nyní vyschlý, asi po dva tři roky už voda přes Říkovice teče jen trochu po zimě nebo po deštích, letos netekla vůbec. Asi se dá říct, že Lukač teď vyvěrá až pode vsí, kde se vždycky říkalo Žabokrtská studánka. (Žabokrtský bydleli v posledním domě a paní Žabokrtská sem chodila pro vodu.)

Co se rekonstruované studánky týče, název „U silnice“ nás zaskočil. Každý mi říkal, že tam se jinak než „U jezírka“ nikdy neříkalo. Jsou tam dva silnější a dva slabší prameny. Ten, který je v registru nazýván U silnice, je o dost dál od silnice než ten druhý, v registru uvedený jako U jezírka. Opodál je vymleté koryto, kde dříve vyvěral další silnější pramen, dnes tam jsou dva slabší prameny. A všechny tyhle prameny stékají dolů k silnici, kde se spojují v bývalém jezírku. Tento pramen spojený ze čtyř vývěrů, ještě než se vleje do Lukače, měří ČHMÚ. Jednotlivé prameny nikdy nikdo samostatnými jmény neoznačoval.

Další dvě studánky leží kousek opodál, říká se tam V dolcích. Nad pramenem, kde je další měřicí bod ČHMÚ, stojí velká lípa, tak se tam říkalo „U lípy“. Ta druhá může zůstat „V dolcích“, takhle by se daly rozlišit.

Co se týče Višňár, jedna studánka je mezi domy, to je „Višňáská studánka“. Za vsí jsou dvě studánky. V registru jsou nazývány „U Kabátu“ a „Kabát“, ale té na louce se prý říkalo „U topolu“. Druhá může být „U Kabátu“, neboť Kabát se jmenuje ten lesík nad nimi. ☺

mů si s nějakou badatelskou vlastivědnou prací hlavu neláme. Zadá prostě fotku, souřadnice, a jméno si k tomu často domyslí. V lepším případě ho převezme z nějakého již stávajícího soupisu, situace mnohdy není lepší, neboť jeho autor postupoval při jeho vytváření stejně – tedy mnoho jmen si sám vymýšlel. My jsme se po počátečních celkem bouřlivých diskusích nakonec na informačních tabulích vždy drželi názvů preferovaných místními.

Ovšem nutno podotknout, že „máslo na hlavě“ mají v této věci i místní – ono i při dobré vůli dopátrat jména tradovaná jen ústní tradicí není vůbec jednoduché. Pokud někdo chce, aby tato jména přežila, měl by je aktivně shromažďovat, publikovat, šířit. V Říkovících (respektive Říkovících, jak název píše místní) byl právě spor o jméno rekonstruované studánky podnětem k tomu, zapátrat mezi pamětníky i po jménech dalších studánek v okolí. Aby nebyla zapomenuta, uvedli jsme je alespoň stručně i na informační tabuli. A zde si dovoluji v rámečku přetisknout celý výsledek pátrání paní Jarešové. ☺

Autor je pracovníkem kanceláře ÚVR ČSOP.

Kontakt – jan.moravec@csop.cz

Křížovka

Podzim je plný dozrávajících plodů. Když jsou na větvičce, vypadají krásně. Máme jich plné učebnice. Časem však spadnou na zem, zmoknou nebo omrznou a po jejich kráse není za chvíli ani památka. Přitom právě takovými „ošklivými“ plody se krmí naši zimující ptáci a hraboši. Dokážete je všechny poznat? Pokud ano, tajenka vám odhalí další z nich.

Skrývačky – ptáci

V každé větvi je ukrytý jeden pták. Najdeš všech pět?

1. Naštěstí už Jarda telefonoval všem rodičům.
2. Když na ohni pečete maso v alobalu, je mnohem šťavnatější.
3. Ale leknu se skvěle, vid'?
4. Honem! Pospěš Janku, Kačka už na tebe čeká.
5. Medvědí brloh a vraní oko čtyřlístě najdete v lese.

připravila Lenka Žaitliková
listy nakreslila Mira Štěpánová

řešení: křížovka: olše, lípa, jasan, pámečnik, habr, tajenka
líška, skřiváčky: datel, sova, jelek, kukáčka, havran

Hop a ti druzí aneb pár poznámek z jednoho letního tábora

Léto už je dávno za námi a nezbyvá, než na něj zavzpomínat. Užili jste si dovolenou u moře, byli stanovat nebo prošli další kus naší republiky pěšky? Každý má o ideálních prázdninách jinou představu, ale většina z nás prožila alespoň jednou v životě svůj tábor.

FOTO: ELIŠKA ZEMANOVÁ

FOTO: ARCHIV ČSOP STROM

riál, můžete použít cokoliv přírodního a hurá na výrobu... Starší mladším poradí, společně se domluví, kdo co vyrobí, a hurá! Spolu to zvládneme a ještě se něco naučíme. To byla skvělá zábava.

Tábor vyvrcholil velkou oslavou narozenin Hopa, známé kobylinky ze Včelky Máji. Hop byl totiž s dětmi celý tábor přítomný, a to v mnohem větší než životní velikosti.

Během tábora vznikl krásný lexikon brouků a děti se naučily zase něco nového. Jak přírodě trochu pomoci, kdo tu s námi žije a jak se k němu máme chovat. Občas stačí málo a skvělá zábava je na světě. Tábor si všichni skvěle užili a já děkuji, že jsem se mohla na chvíli podívat do hmyzího života.

Jak jste se měli na vašem táboře? Pošlete nám svůj příběh! 📧

Autorka je pracovnící kanceláře SMOP.
Kontakt – eliska.zemanova@csop.cz

TEXT ELIŠKA ZEMANOVÁ

V kanceláři SMOP jsme moc rádi, když nám dorazí od nějakého oddílu pozdrav z tábora ještě klasickou poštou :-). Letos jsme dostali pohled od Dráčat z oddílu Sportík (ZO ČSOP Strom). Tato základní organizace funguje od roku 1986. Má dva oddíly, nová skupinka Dráčat (pro 1. a 2. třídu) vznikla roku 2016. Já jsem se vydala za nimi na tábor zažít letní zábavu.

Tábor je vyvrcholení celoroční činnosti oddílů. Během roku se na schůzkách děti učí novým dovednostem, poznávají živočichy, rostliny a všechny své znalosti využijí právě na táboře. Tam nikdy neví, co je čeká a na co se mají připravit. Třeba musí překonat květinový labyrint. To není jen tak získat kapky rosy, labyrint hlídá pták Zámeňák. Hlavně opatrně, ať tam nikdo nespadne! Ještě že děti ze Sportíku mají pro strach uděláno.

Na louce

Téma letošního tábora bylo „na louce“ a celý program tomu byl přizpůsoben. Děti si celý týden užívaly skvělé počasí a hry, za které dostávaly kapičky rosy. Každá družinka dostala svého brouka, o kterého se musela celý tábor starat.

A jak to bylo s tím motýlem a housenkou nebo jak vypadá ten vývoj motýla? Úkol zněl jasně – tady máte mate-

Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP

Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP (SMOP) je pobočným spolkem ČSOP, zajišťujícím mimo jiné činnost dětských kolektivů, tzv. mopíků. Momentálně máme ve SMOP registrovaných 66 oddílů, které navštěvuje cca 1550 dětí. Mopíci fungují po celé republice a jejich činnost je různorodá. Některé oddíly jsou úzce zaměřeny na

poznání přírody a její ochranu, jiné jsou zaměřeny více sportovně, ale všechny děti si rády hrají venku, v přírodě. Různorodá je i velikost oddílů. V některých oddílech chodí na schůzku šest dětí, v jiných i přes padesát, rozdělených do družinek.

V roce 2018 podpořilo Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP celkem 25 oddílů částkou téměř 270 tisíc korun. Za podporu velmi děkujeme Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. 📧

Mikroklima okolí školy je dlouhodobý projekt od Ekocentra Koniklec. Žáci zažijí netradiční výuku mimo školní lavice. Vyzkoušejí si vědecké metody práce a komunikaci s různými institucemi. Získají obecné znalosti o životním prostředí a faktorech, které ho ovlivňují, a poznají blíže prostředí, v němž žijí.

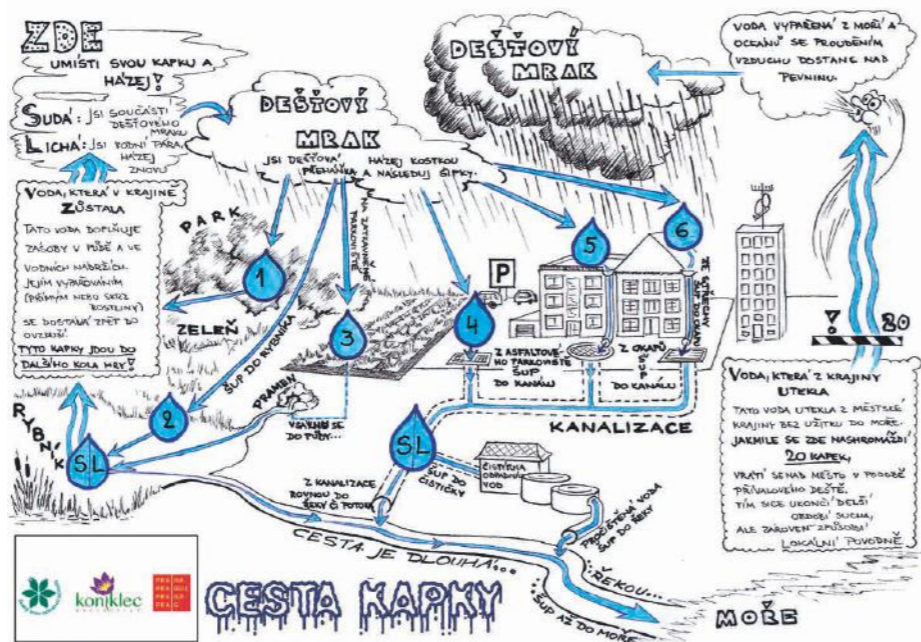
TEXT DALIA PETEROVÁ, LENKA WINTEROVÁ

Realizace projektu probíhá v projektových dnech nebo postupně v hodinách výuky.

Žáci se rozdělí do týmů a pomocí dotazníkového průzkumu mezi spoluobčany vytipují problematickou lokalitu, kterou probádávají z hlediska ovzduší (prašnost, škodliviny, dopravní zatížení), vody (vsakování, vodní cyklus, vodní prvky) a zeleně (výpar, vlhkost, množství zeleně), a navrhnou opatření zlepšující její mikroklima. Experimenty a žákovské výstupy jsou prezentovány na webových stránkách městské části a na akcích pro veřejnost, čímž žáci přispívají k informovanosti občanů a zastupitelů o stavu životního prostředí v městské části.

Aha!

Pro žáky je spousta informací, které se díky projektu dozvídají, nových. Nej-

Projekt Mikroklima okolí školy

lepší „aha momenty“ projektu v sobě nesou jednoznačně aktivity „Měření prašnosti ovzduší pomocí bílého krému“, „Zkoumání množství zeleně ve vybrané lokalitě“ nebo tzv. „Zasakovací zkouška“.

V prvním případě děti umístí na problematickou i kontrolní lokalitu Petriho misku s bílým krémem. Za dva dny se jdou podívat, co se na krém na-

chytalo. Vzhledem k vysoké prašnosti u frekventovanějších komunikací bývají rozdíly v nacytaném množství prachu u silnice a za bariérou ze zeleně velmi dobře vidět. A je to úžasný způsob, jak mají děti samy možnost přijít na to, proč je zeleň ve městě důležitá.

Obdobný moment nastává při druhé výše uvedené aktivitě. Zde děti mapují množství zeleně a pak jej srovnávají s přírodními oblastmi / biomy: poušť, step, savana, les. Na některých místech v Praze dětem vychází pouštní prostředí (naštěstí ne často), ale už častěji step či savana. A pak je pro děti zajímavé porovnání mikroklimatu s klimatem, v jakém bychom měli v našich zeměpisných šířkách žít, tj. s klimatem střeoevropského lesa.

Často je novou informací i to, jak asfalt a beton vsakují vodu. Jak to doopravdy s vsakováním vody do povrchů, se kterými se můžeme potkat ve městě, je a jaký to má vliv na malý vodní cyklus, si vyzkoušejí při zasakovací zkoušce. A dojdou k tomu, že asfalt a beton vodu nevsakují a dlažba jen částečně. Voda po dešti se v naprosté rovině vypaří a zůstává tak v malém vodním oběhu, ale na svahu odteče a je ztraceno pro další využití. Na toto téma si pak mohou zahrát i hru „Cesta kapky“.

Podpora učitelů

Projekt se žáky realizuje učitel, který je ekocentrem do projektu zaškolen, obdrží metodiku, vytisknuté pracovní listy, pomůcky (po ukončení projektu učitelé zůstávají) a vybírá si konkrétní aktivity. Například jedna ze škol z okrajových částí Prahy se díky projektu pustila i do transformace starých fotografií na termosnímky a jejich porovnání s termosnímky současnými. Pro děti bylo velmi zajímavé porovnání nárůstu množství prvků kumulujících teplo. A to i přes to, že k úbytku zeleně v okolí výrazně nedošlo, protože tato městská část byla v době vzniku starých fotografií vesnice uprostřed polí.

Vyučujícímu je ze strany ekocentra poskytována telefonická, e-mailová i osobní podpora po celou dobu projektu, včetně tří asistencí vyškolených lektorů přímo ve výuce. Popřípadě asistence i více. Na jedné základní škole děti měřily v rámci aktivity „Měření vlhkosti a teploty vzduchu“ rozdíly ve vlhkosti na trávě, pod stromy, pod keři a u vodní hladiny na kontrolní lokalitě. Pak měřily na dlažďeném chodníku a na kraji asfaltové silnice na křižovatce na problematické lokalitě. Učitelé v metodice mají napsané předpokládané výsledky. Vlhkost v zeleni může být při ideálních podmínkách až o 1/3 vyšší než na vyasfaltovaném prostranství. Ale přes urputné opakované měření se předpoklad nedal potvrdit. Vlhkost na křižovatce byla vyšší než v zeleni. Paní učitelka si pozvala na asistenci lektorku Ekocentra Koniklec s tím, že buď mají vadné vlhkoměry, nebo tedy že neví... Lektorka dorazila s jinou sadou vlhkoměrů a vydala se se skupinou na problematickou lokalitu. I nové vlhkoměry ukazovaly vlhkost u křižovatky vyšší než v zeleni. Když se lektorka rozhlédla po okolí, ejhle, 30 m od křižovatky byl vodotrysk! Takže zde bylo krásné vidět vliv vodních prvků na městské mikroklima.

V loňském roce díky projektu Mikroklima okolí školy načerpalo nové informace o životním prostředí přibližně 500 žáků z celkem 9 základních pražských škol.

Autorky pracují v Ekocentru Koniklec. Kontakt - dalia.peterova@ekocentrumkoniklec.cz

Hra na predátora a kořist

TEXT PETR PELIKÁN

Vedoucí hry připraví podle počtu dětí lístečky se zvířaty po 4 ks. Měla by to být zvířata noční, protože hra se hraje po setmění, s typickými hlasy. Například myši, prasata, sovy, žáby atd. Pokud hraje například 16 dětí, měly by být připraveny 4 sady po 4 lístečích. Dále vedoucí připraví 1 kartičku pro predátora, vlka, nebo lišku. Celkem tedy bude hrát např. 17 dětí. Pokud je lichý počet hráčů, může být jedna skupina po 3 nebo 5 hráčích.

U malého ohníčku si hráči vylosují každou jednu kartičku. Tu nikomu neukazují, zapamatují si ji a odevzdávají ji vedoucímu hry. Pak se na povel hráči rozběhnou a ukryjí se ve dřívě vymezeném prostoru. Ten by měl být velký asi tak 100x50 m, měl by být členitý – např. okraj lesa, louka s křovinami atd. Nesmí být nebezpečný – srázy, potok atd. Hráči se v tomto prostoru ukryjí, nesmí ale např. lézt na stromy, lehat si na zem, aby na ně nikdo nešlápl, můžou být pouze přikrčeni. Asi po 10–15 sekundách, když jsou již všichni ukryti, zahájí vedoucí zavoláním nebo písknutím hru.

Hra spočívá v tom, že se zvířátka jednoho druhu musí svolat např. písáním či houkáním a nesmí se nechat ulovit predátorem. Zvuk, kterým se budou zvířátka ve skupině svolávat, předem stanoví vedoucí hry a musí být pro skupinu jednotný.

Predátor se snaží ulovit co nejvíce zvířátek. Může ale ulovit pouze zvíře, které vydává zvuk, nebo se přemisťuje. Pokud sedí tiše, predátor ho ulovit nesmí. Pokud někoho uloví, vezme ho za ruku, odvede ho k ohni a vrátí se znovu lovit.

Pokud se celá skupina stejných zvířátek svolá, vezme se za ruce a vydá se k ohýnku. V tu chvíli již nesmí být ulovena. To, že byl někdo ze skupiny uloven, a tudíž nemá smysl na něj čekat,

se zjišťuje v podstatě intuitivně, že se již nikde nikdo další delší dobu neozývá. Hra končí na povel vedoucího, pokud je u ohně již většina zvířátek, jak ulovených, tak těch, která se našla.

Při špatně hrané hře se hra rychle mění v honěnou za tmy, kdy všichni křičí, vlk běhá a chytá zvířátka, ta mu vbíhají do cesty atd. To by měl vedoucí hru rychle ukončit.

Dobře hraná hra vypadá docela jinak. Všude je ticho, nikdo není vidět, jen tu a tam se někde ozve hlas zvířete. Pokud někde „zaloví“ vlk, všechno ztichne atd. Vlč loví samozřejmě tak, aby o něm nikdo nevěděl, dokonce i když vede kořist k ohýnku.

Jedna hra trvá asi tak 10 minut. Hrajeme ji vždy tak 3x–4x za večer.

Tuto hru jsme nevymysleli, četli jsme ji kdysi v nějaké knížce. Hraje se i v různých verzích, např. bez predátora, v klubovně atd. Verze, kterou jsme popsali, se na našich táborech hraje nejméně 20 let a je to nejoblíbenější hra ze všech. Děti ji pracovně nazvaly „Kvik, kvik“ a hraje se většinou za odměnu.

Autor je vedoucím MOP Mechovci při ČSOP Spálené Poříčí. Kontakt - porici@ekocentrum.cz

FOTO: ARCHIV EKOCENTRA KONIKLEC

FOTO: ANNA KUČEROVÁ

Fotografování zvířat ve volné přírodě

Krásné fotografie zvířat jsou vždy velmi oblíbené, ať už se jedná o snímky volně žijící zvěře, zvířat v zoo, anebo například o fotky domácích mazlíčků.

Fotografování přes objektiv fotoaparátu nebo přes hledáček chytrého telefonu si jistě vyzkoušeli mnozí z nás.

TEXT A FOTO LUBOŠ VANĚK

Není ale foto jako foto. Proto jsem se již od raných let začal více zajímat, jak to udělat, abych mohl zvíře nerušeně pozorovat a vytvořit při tom nějakou povedenou fotografii. Hned zpočátku jsem zjistil, že na to vše je potřeba znát chování zvířete, které chceme vyfotografovat. To platí bez výjimky.

Splynout s okolím

Při fotografování ve volné přírodě musí člověk splynout s okolní přírodou a stát se její součástí, teprve potom se může přiblížit ke svému objektu. Také je nutné obrnit se notnou dávkou

trpělivosti, protože na nás žádné zvíře nepočká, takže si na tu nejlepší fotku mnohdy musíme počkat my. A někdy je to opravdu dlouhá doba. Hodiny prožité v krytu či „prošoulané“ v tichosti krajinou nás ale obdaří nezapomenutelným zážitkem, na který se nezapomíná. Alespoň na chvíli vám příroda dovolí stát se její součástí, a vy se tak stanete pozorovatelem každodenního boje o přežití či nahlédnete do rodinného života nejrůznějších druhů. Tyto okamžiky člověka vždy obohatí a zdařená fotografie, která zachycuje to překrásné divadlo, bytí zvířat ve volné přírodě, je bonusem. Při každém takovém výletu mi v hlavě zní:

Ledňáček říční.

Srnec evropský - foceno z krytu.

„Být vděčný za jakékoliv setkání s přírodou. Přijít a nenápadně odejít tak, aby nic nebylo vyplašeno.“

Fotografování divokých zvířat patří k nejobtížnějším disciplínám, není totiž vůbec lehké na zvířata ve volné přírodě narazit – pokud tedy nejsme zrovna někde na safari. Zvířata většinou vycházejí z úkrytů velmi brzy ráno nebo naopak k večeru, takže nás často hodně omezuje nedostatek světla. A protože jsou zvířata ve volné přírodě velmi plachá, musíme využívat vhodného maskování. Na fotografování můžeme vyrazit na myslivecký posed nebo si postavit maskovací stan. K fotografování se používají různé maskovací pomůcky (maskovací sítě, maskovací oblečení typu hejkal, fotografický stan, fotovor nebo stabilní kryt). Důležité je také, aby naše oblečení splývalo s okolím a nevydávalo žádné zvuky. I sebe-menší zašustění látky dokáže zvěř vyplašit. K přilákání zvířat lze vyzkoušet také zvukové nahrávky.

Technika

Na focení zvířat není ani tak důležitý typ fotoaparátu, ale hlavně dobré světlo. Pokud nám počasí přeje, můžeme dosáhnout skvělých výsledků i s kompaktním fotoaparátem s dostatečně dlouhým objektivem (alespoň 300–400 mm). Dobrých světelných podmínek ale bohužel většinou moc není. Proto se musíme uchylovat k typům fotoaparátům, jako jsou digitální zrcadlovky nebo kompakty s výměnnými objekti-

vy, které při špatném světle poskytují daleko lepší výsledky.

Protože nám zvířata většinou nedovolí přiblížit se k nim příliš blízko, využijeme teleobjektivy s co nejdelším ohniskem. Velkou výhodou je samozřejmě co nejlepší světelnost objektivu. Při použití dlouhých teleobjektív nám přijde také velmi vhod pevný stativ. Jednak nám umožní používat delší expoziční časy a také ulehčí našim rukám. Teleobjektivy totiž bývají dost těžké.

Ne na úkor zvířete!

Při fotografování zvířat se často stává, že zasahujeme do jejich života více, než je běžné, a někdy také více, než je z hlediska ochrany druhu přijatelné.

Každý, kdo se pohybuje v přírodě, by měl být především jejím ochráncem. Pokud nastane situace, kdy bychom mohli svojí přítomností zvířatům uškodit, plašit je nebo zabraňovat krmení mláďat, měli bychom toto místo urychleně opustit. To se týká zejména činností v blízkosti hnízd. Na podobné přípa-

Pisila čáponohá na vypuštěném rybníku.

Rušením jsou vždy jakékoliv úpravy prostředí v blízkosti hnízd, zejména stavba krytu a přímé snímání hnízda. Naprosto nepřijatelným rušením jsou úpravy okolí hnízda (např. stříhání větvíček, přenášení hnízda a podobně)

kteří na vámi nabízenou potravu létají. Stačí si jen poblíž zbudovat kryt a pak již je jen na vaší improvizaci, jaké odměny jim připravíte a do jakého pozadí je umístíte.

Snadněji se zvířata fotí v parcích a na řekách ve městech. Zde nejsou zvířata tak ostražitá a na přítomnost člověka jsou poměrně zvyklá. V parcích se nejen můžete setkat s mnoha ptáky, ale také se savci, jako je například veverka, zajíc, srnčí zvěř, prase divoké nebo muflon. Na řekách ve městech jsou vodní ptáci zvyklí na předkládání krmení od lidí, proto se vůbec se nebojí, a to hlavně v zimních měsících, kdy bývají rybníky zamrzlé.

V posledních letech se hojně, hlavně v zahraničí, objevují pronájmy krytů, kde si za dosti slušný poplatek můžete vyfotografovat nějaký zajímavý druh. Někteří začínající fotografové se účastní placených workshopů, kde se snaží získat svůj úlovek v podobě cvičného zvířete. Z mého pohledu má tento koníček k fotografování ve skutečné přírodě hodně daleko.

Fotografování zvířat se nelze naučit hned. Člověk, který tomu chce zasvětit mnoho času, se musí naučit být jako jeho objekt, porozumět jeho chování a životu. Teprve poté nám bude dopřáno moci si odnést krásné fotografie plně neuvěřitelných okamžiků z přírody. 📷

Autor je fotograf,

vedoucí záchranné stanice Huslík.

Kontakt – Vanek.L@seznam.cz

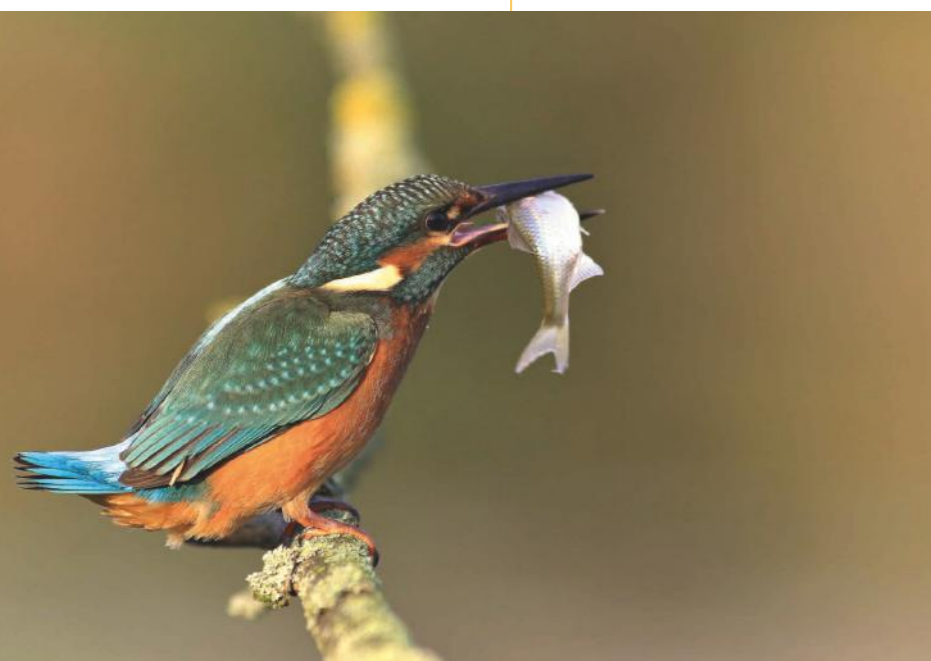
Na fotolovu v Norsku – papuchalk.

dy pamatuje i zákon o ochraně přírody a krajiny, resp. jeho prováděcí vyhláška. Říká, že fotografování zvláště chráněných druhů živočichů, ruší-li se tím v přirozeném vývoji, lze jen na základě výjimky. Pro obecně chráněné druhy takováto povinnost výslovně stanovena není, protože jsou ale všichni ptáci chráněni od roku 2004 stejně, je třeba tento postup uplatnit u všech druhů i u všech podobných činností.

nebo oslňování nočních druhů (např. sov v dutině). Naopak náhodné fotografování, filmování či nahrávání jako součást běžného pozorování ptáků za rušení nepovažujeme.

Pár rad na závěr

V zimním období lze poměrně snadno vyfotit u krmítka mnoho druhů ptáků,

Novinky v českém právu životního prostředí

Představujeme stručně environmentální právní předpisy přijaté či projednáváné v období od jara do podzimu 2018.

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ,
PETRA HUMLÍČKOVÁ

Schválena byla novela č. 169/2018 Sb., která novelizuje zákon č. 416/2009 Sb., o **urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací**. Cílem je zrychlit výstavbu této infrastruktury. Novela kromě změn v doručování či vyvlastňování zavádí i velmi nebezpečný precedens, který se objevuje i v nejrůznějších návrzích novelizací obecných stavebních předpisů. A to, že pokud je správní rozhodnutí v řízení podmíněno závazným stanoviskem, např. z hlediska ochrany přírody a krajiny, a dotčený orgán příslušný k vydání závazného stanoviska toto závazné stanovisko nevydá ani ve lhůtě 60 dní ode dne, kdy o to byl stavebním úřadem vyzván, platí, že rozhodnutí není podmíněno tímto závazným stanoviskem a k případnému později vydanému závaznému stanovisku se nepřihlíží. Toto ustanovení se nepoužije pro vydání závazného stanoviska EIA k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí.

Schválena byla též novela **zákonu o ochraně ovzduší** (zákon č. 172/2018 Sb.), která upravuje revizi kotlů, která je nově povinná pouze jednou za 3 roky namísto současných 2 let, a kontrolu mohou provádět i kontrolori jiného výrobce. Obce mohou nově zakázat spalování hnědého uhlí energetického, lignitu, uhelných kalů a proplátek.

Obdobně již byla schválena novela **zákonu o vodách** (zákon č. 113/2018 Sb.), která upravuje především poplatky v oblasti ochrany vod a dále dopl-

FOTO: JAN MORAVEC

ňuje ustanovení týkající se prioritních nebezpečných látek.

Projednáváno, navrhováno

Ve výborech Poslanecké sněmovny je projednávána novela **zákonu o předcházení ekologické újmě a o její nápravě** (tisk 173), která posiluje práva ekologických spolků. Novela výslovně stanoví, které osoby mají právo podat žádost o uložení preventivních nebo nápravných opatření; jedná se o: a) fyzické nebo právnické osoby, které jsou ekologickou újmou dotčeny nebo u nichž je takové dotčení pravděpodobné, nebo b) nevládní organizace usilující o ochranu životního prostředí. Ekologickým spolkům je výslovně zaručeno oprávnění podat žádost o zahájení řízení, předkládat příslušnému orgánu jakákoli vyjádření související s případy ekologické újmy, přihlásit se jako účastník do řízení do 8 dnů ode dne sdělení informace o zahajovaném řízení. Z titulu účastníka řízení potom přímo vyplývá i možnost využití prostředků soudní ochrany. Pro usnadnění výkonu uvedeného práva pak nevládní organizace budou moci rovněž požadovat, aby byly předem písemně informovány o všech zahájených řízeních o uložení preventivních nebo nápravných opatření. Vzhledem k tomu, že se tento zákon v praxi dosud vůbec nevyužíval, bude dopad této novely zřejmě poměrně malý (?!).

Ve druhém čtení je nyní soubor zákonů, jejichž cílem je adaptace ustanovení Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/852 o **rtuti**. Konkrétně v něm jde o omezení dovozu kovové rtuti, omezení vývozu výrobků obsahujících rtuť, omezení použití rtuti v určitých výrobních procesech a u nových výrobků, zákaz těžby zlata v malém měřítku pomocí rtuti a omezení použití dentálního amalgámu.

Poslanecká novela **zákonu o ochraně ovzduší** (tisk 276) navrhuje zrušit povinnost umožnit kontrolující osobě vstup do obydlení za účelem kontroly kotle a plnění povinností spalovat v kotli pouze paliva k tomu určená. Tato novela nebyla zatím ani projednávána v prvním čtení a stanovisko vlády k ní je nesouhlasné, není tedy pravděpodobné, že by byla schválena.

Skupina poslanců předložila **novelu stavebního zákona** (tisk 279), která ruší institut závazného stanoviska orgánu územního plánování o souladu s územním plánem, a to především z důvodu nepřipravenosti stavebních úřadů a dlouhých čekacích lhůt na toto stanovisko. Také tato novela nebyla zatím ani projednávána v prvním čtení a stanovisko vlády k ní je nesouhlasné, není tedy pravděpodobné, že by byla schválena. Další poslanecká novela stavebního zákona (tisk 321) zařazuje umístění nově vymezených terénních úprav a malých vodních děl do jednoduššího režimu územního souhlasu, namísto územního rozhodnutí, čímž chce posílit výskyt vody v krajině.

Jak je z našeho přehledu zřejmé, velmi se množí poslanecká iniciativa a kreativita v oblasti legislativní činnosti, což není vůbec dobré. Tyto návrhy jsou nekomplexní a nepropracované, často hájí jen dílčí zájmy. Mnohdy touto cestou obcházejí i jednotlivá ministerstva řádný legislativní proces – tedy meziresortní vnitřní i vnější řízení a následné projednání návrhu v Legislativní radě vlády a na vládě samotné. Jde tedy o velmi neblahou až nebezpečnou tendenci, kterou však bohužel platné české právo v současnosti připouští. ☹

Autoři působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (M. Damohorský je jejím proděkanem).

Volská stezka

V předvečer státního svátku, 27. října, byl malou slavností u první informační tabule oficiálně zahájen několikaletý projekt „obnovy Volské stezky“ v Poodří. Obnovy samozřejmě symbolické; nikdo dnes nechce hnát stáda volů z Krakova do Vídně.

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

Co vlastně byla Volská stezka? Byla to severojižní trasa, kterou byl každoročně přeháněn dobytek z oblasti Krakovska na trhy v sídle mocnářství. Něco se samozřejmě prodalo už cestou, třeba v Brně, něco se cestou naopak přidalo (právě Novojičínsko, o němž je v tomto článku řeč, bývalo vyhlášenou oblastí chovu skotu).

Volskou stezku si nelze představit jako nějakou cestu nebo silnici. Šlo o poměrně široký koridor, kterým byl dobytek hnán. Koridor byl doplněn místy k napájení skotu, k přespání honáků... Právě v Poodří se v terénu zachovalo mnoho pozůstatků této historické trasy a její infrastruktury. Staré úvozy, napajedla, zbytky pastevního lesa. Paměť krajiny, a zároveň zajímavé kousky přírody. Ivana Bartoše z ČSOP Studénka napadlo tyto fragmenty využít k propagaci kraje i obnově některých krajinných struktur. A tak se ve spolupráci s obcemi, přes jejichž území trasa vede, pustil s přáteli ze základní organizace do tohoto projektu. Na

Kousek travertinu ze strouhy pod studánkou.

zajímavých místech na trase či v její blízkosti postupně vyroste stylové interpretační panely propojené pěší trasou. Autoři by však nechtěli zůstat jen u interpretace, chtěli by, jak již výše uvedeno, aby Volská stezka byla i impulzem k obnově krajiny a aby každé zastavení iniciovalo i nějaké praktické činy – obnovu zaniklých cest, výsadbu stromořadí či třeba obnovu mokřadu. Projekt je realizován v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě.

Bannerova studánka

První zastavení bylo vytvořeno u pověstmi opředené Bannerovy studánky na úpatí vrchu Salaš nedaleko Nového Jičína. Pramen zde údajně vytryskl v době třicetileté války v místě, kde bodl španělský oficír (jméno Bannerova je historický omyl) kordem do země, když mělo jeho vojsko žízeň. Je to možné, neb jde o pramen silně mineralizovaný, vytvářející travertinovou kupu, a v ní se klidně mohla držet voda mělce pod zemí. Byl-li oficír trochu zběhlý v hydrogeologii, skutečně mohl vytvořit zdroj vody bodnutím do země na tom správném místě. Travertinem obalené kousky rostlin či schránek živočichů lze dodnes nalézt v odtokovém kanálu nedaleko studánky. A krásné kousky tra-

vertinu byly nalezeny i při osazování interpretační tabule.

Vše to, co bylo výše řečeno, přibližuje velmi hravou až komiksovou formou informační panel ve tvaru vola. Tabule je oboustranná, na jedné straně obecné povídání o Volské stezce (to bude na všech obdobích), na druhé o konkrétním místě. Autorem textů je již zmíněný Ivan Bartoš, dlouhodobě se zabývající krom ochrany přírody právě i regionální historií, autorem výtvarné stránky je ilustrátor Milan Lesniak, známý mimo jiné jako tvůrce animovaného večerníčku o Pučálkovicích Amině.

A co že je s tou praktickou částí? Odtok ze studánky tvoří pouhá meliorační rýha v poli. Cílem je obnovit zde mokřad, který zde dle pamětníků před melioracemi býval. Obnáší to však ještě mnoho jednání s vlastníky, úřady... Volská stezka rozhodně není projektem na jeden rok. Držme tedy palce, ať se podaří. Mokřadu pod Bannerovou studánkou i Volské stezce jako celku. ☺

Autor je redaktorem časopisu. Kontakt – knd@csop.cz

Stylová interpretační tabule Volské stezky.

Letos ne neslaví pouze sto let od vzniku republiky, ale také od konce tzv. Velké války. Napsáno o ní bylo mnoho z nejrůznějších úhlů. Ale co válka a příroda? Jak se na to dívali přírodovědci v době, kdy se teprve schylovala ku konci?

TEXT JAN MORAVEC

FOTO: WIKIPEDIA

Světová válka očima ochránců přírody

Nejprve se podívejme na článek prof. Karla Macháčka *Ochrana přírody ve válce*, který vyšel ve 2. čísle XII. ročníku *Krásy našeho domova*.

Na ochranu přírody od počátku války zhoubně působily nejen zmatky prvních válečných let, kdy všechn zájem obrátil se k událostem válečným, ale i později se dostavivší nedostatek rozličných potřeb životních, které stůj co stůj měly být hrazeny prostředky po ruce jsoucími. ... Máme jistě všichni v dobré paměti výrobu moučné náhražky z mladého jetele, pamatujeme se na jetelové paličky apod. Ovšem to vše přírodě příliš neuškodilo. Za to nebezpečnější byla již rada o sbírání pupenů lip, kterým tím pro celý rok hrozilo zničení a na další léta oslabe-

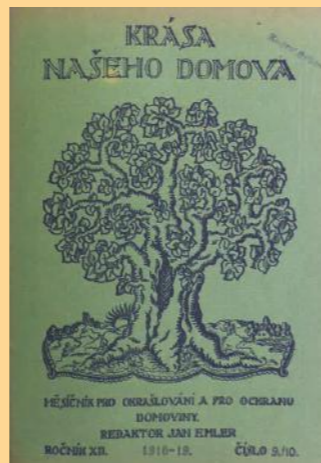
ní. Bohudík, pro neporušenost přírody, měl málo kdo trpělivost touto prací se ubírat při uvážení nepatrného významu jejího. Ale na léta měly být naše lesy ochuzeny doporučeným vykopáváním hlíz krásné kapradě našich lesů, hasivky orličí. Kaprad' ta netvoří oněch košů, jež jsme u jiných kapradin zvyklí vidět, nýbrž její tlustý oddenek, plný výživných látek, ukončen jest pupem a jediným velikým, vysokým, trojdielným listem. Vzárust listu a dorůstání oddenku trvá léta, jest velmi zvolné. Rostlin pak bývá na velkých plochách v případech příznivých velké množství, a hustě nahromaděno. Jsou překrásnou ozdobou lesů. A ty oddenky měly být vykopávány, dobytek jimi krmen a měly snad být i semílány!

Jisto je, že valného významu celá akce by neměla. Rostlin pčec není tolik, aby mohly poskytnouti tolik krmiva, kolik by bylo třeba, nehledě k tomu, že rozryta by byla jejich vykopáváním i půda lesní a dokonce odkrývalo by se a ničilo mycelium daleko národohospodářsky významnějších hub.

... Lidé v bídě stále více navštěvovali les za účelem pychu a při tom pro nedostatek porozumění a i v chvatu nehleděli nikdy na to, ublíží-li stromu zdravému, vezmou-li jej na místě příhodném apod. A ještě více, než vše, uškodil nedostatek povozů a s ním spojené nařízení, aby dříví se získávalo pokud možno kácením lesů v blízkosti měst a osad. ... Na místě, kde pařezy jindy v půdě bývaly ponechány, byly

FOTO: WIKIPEDIA

REPROFOTO: JAN MORAVEC

vyrvány. Podél řeky Blanice na mnoha místech úplně vysekáno bylo olšovicí, jež tak krásně její břehy lemovalo. Také města zbavována byla v letošní zimě namnoze pěkných stromů, stromy samy byly na pahýly seřezány a jinak zohaveny. Vysoká cena dříví zlákala mnohé, zvláště majetníky malých parcel lesních, k bezohlednému kácení lesů do nejkrajnější míry, jež úřady mohla být připuštěna. A hranice její při všeobecném nedostatku byly leckdy velké. Nebylo uhlí, odnesly to lesy.

Mimo lesy vzdělána a zorána byla poslední útočiště tak mnohých rostlin, poslední pastviny, poslední kousky nekultivované půdy, jež byly zužitkovány, aby zajištěna byla soběstačnost státu.

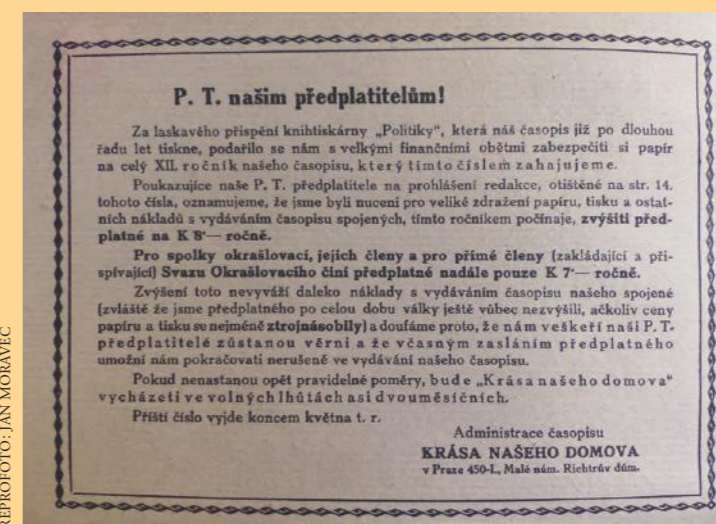
Zvěř netrpěla za války tak, jako květena. Nedostatek olova ji chránil. Že ale přílišné neregulované její rozmnožení, zvláště hlodavců, květeně ani kultivovaným plochám neposlouží, nemusím dokládati. Ale aspoň bude si moci dovlít mnohý host z říše opeřenců k nám beztravně zabloudit, aniž by ho zničila zuřivost příležitostných Nimrodů, lačná trofej lovců, nemajících střeliva.

Takové jsou asi v celku poměry u nás, ač nejsou zdaleka ještě vyčerpány. A nyní představme si sta km dlouhé a desítky km široké kraje, přes něž přehnal se litice válečná, kde bezohledně, barbarsky ryly střely děl, kde pustošeno bylo ohněm, dopravou materiálu a jinými nutnostmi vedení války! Kde káceny komplexy lesů pro lepší rozhled... A ten stálý ruch, hukot děl a lomoz musil jistě vypudit z krajů těch vše živé, v tom mohli zůstat jen lidé, hnaní sem železnou nutností, povinností dané z krve!

Trochu jinak viděl věc rakouský biolog Paul Kammerer. V *Krásě našeho domova* vyšel překlad jeho článku, otištěného v říjnu 1918 ve vídeňském pacifistickém časopise *Der Friede*.

Jak působí válka na krajinu a její živé i neživé prvky? Značí válka pokrok či úpadek? ... Ti, co jsou na frontě, i my v zázemí z obrazů víme například, v jakém stavu zanechá les prudké ostřelování. Ale nejen ostřelování nepřitelem, i sekera vlastního vojska nešetří lesa, který má poskytnouti staviva a paliva. ... K tomu ovšem přispívá, že

REPROFOTO: JAN MORAVEC

Válka samozřejmě negativně ovlivňovala samotný chod spolků, neznamenala však zastavení jejich činnosti.

tam, kde jsou vojska, není doby šetření pro zvěř, že granáty a miny působí v půdě převraty téměř geologického dosahu, přeměňující krajinu v pole jam po granátových výbuších, že požáry a dusivé plyny vše před sebou pálí a otravují. To vše i mnohé jiné stalo časem věcí samozřejmou. I v zázemí se těžce provinila moc války, porosty kolem měst trpí pro nouzi o palivo, která sužuje obyvatelstvo, každý kousek půdy se osazuje, často velmi začatečně zeleninou, trpí i kopřivy a jiné divoké rostliny, pro něž bylo nalezeno použití, ze zahrad namnoze vymizely oku lahodící zahradní rostliny. A přece přes tuto krajní snahu o využitkování veškerých darů přírody, člověk musil častěji přírodě ustoupiti. Tak stávalo se, že mnohá místa zarostlá travou nebyla sekána pro nedostatek sil pracovních, ovšem na prospěch flóry a drobné fauny. Proto také území mezi frontami záhy se zazelená. Jsou již zprávy, že rostlinstvo na bojištích, jež jsou v klidu, opozvíjí se neobyčejně bujně. Přirozeně, bylať tato místa marnotratně pohnojena. Je to konečně známo již odedávna, že pohřebiště vojnů mají svou zvláštní květenu, vynikající hlavně nápadně rudou barvou a velikostí květů. Vítr přivěje na zpusťovaná místa lehoučká semena, ta pokryjí kraj záhy novou vegetací, a za rostlinstvem jdou zvířata, zprvu hmyz a ptáci, pak i plazi a obojživelníci. Ale i velká zvířata se počala objevovati na bojištích, zvířata, o nichž se soudilo, že v dotčené krajině dávno již byla vyhubena, jako medvědi a vlci. Přilákal je zápach krve a mrtvol. Podobně i vzácní ptáci

havranovití náhle se objevili. Jak pak asi se člověk bude svou kulturou znovu zmocňovati území, které tak svévolně zničil? ... Působení bitvy na drobnou zvěř je velmi zajímavé. Ptáci hnízdí v zákopech, a zpívají nestarajíce se o hřmění děl. Srna i zajíc podobně ztrácí brzy strach před rachotem děl a zvykají si na něj stejně jako hučení železnice. I jinak má válka vliv na zvěř, která se místy rozmnožila, ježto není myslivců, kteří by ji odstřelovali. Ovšem tam, kde zvěř byla zvyklá na zvláštní péči, jako je na příklad zimní krmení, tam mnoho zvěře zašlo, nebylo-li pochyťáno pytláky. Ale válka jeví svůj vliv tak daleko, že bychom se toho ani nedomysleli. Tak na příklad má velmi příznivý vliv na rozmnožení ledních medvěďů a tuleňů; groenlandští Eskimové totiž jsouce ponorkovou válkou téměř úplně odříznuti od světa, nedostávají z Evropy moderních loveckých pomůcek a jsou odkázáni opět na staré metody a jejich kořist je následkem toho velmi nepatrná. ... Sotva opouštěné zákopy v Srbsku stávaly se oblíbeným útočištěm hadů. Posice, které zakládány poblíž velkých měst pro výcvik zákopníků, stávají se záhy útočištěm zvířat i rostlin, které tu nejsou ohrožovány, a dávají tak původ jakýmsi bezděčným rezervátům. Byly zde také zjištěny velmi zajímavé druhy hadů (např. u Vídně) u nás jinak velmi vzácných. Podobně se stávalo i v pozicích na frontě, vojskem trvale opuštěných. ... A tak máme, díváme-li se z povzdálí, asi tento obraz: Nový život pučí ze zřícenin a mrtvol, je to však život ležící mimo člověka, je to život, který se stal dědicem člověka. ☒

Setkání členů a příznivců ČSOP – září 2018

Jsou akce, na které se členové základních organizací a příznivci ČSOP těší. Alespoň jednou do roka máme možnost se setkat s dalšími lidmi stejného smýšlení a zaměření činnosti. Letos se tak stalo v krajině Českého ráje. Konkrétně v kempu Sedmihorky.

TEXT VILÉM HRDLIČKA

mohl rozběhnout naplno. Začalo se po večeri drobným popěvováním u táboráku. S manželkou jsme ocenili zejména důrazné pojetí písně „Komáři se ženili“ nebo „Jozin z bažin“, ale došlo i na jiné tábornické slágry. A pak se šlo dobře spát pod jasnými, rajsými hvězdami.

Sobota

Po snídani jsme měli možnost vydat se na některý z výletů. Těžko si vybrat z programu tak poutavého. Nakonec jsme se vydali na vycházku botanickou.

Nástup byl na malém nádražičku v Karlovicích-Sedmihorkách. Krátký rozbor měkčí fauny mně přidal záznam páskovky keřové do mých zápisů. Stejně tak jako nález vrásenky okrouhlé. Stačilo jen trochu rýpnutí u paty zanedbané zídky.

Vláček nás pohodlně naložil, i když nás bylo možná přes 60, kdo jsme se vydali za kyticemi a v další skupině za drahokámy. Na nádražičku v Borku pod Troškami nás čekal náš druhý průvodce. Prohlédl si nás a řekl, že nás i přes naši „sucho-odolnou“ obuv zavede do mokřin a rašeliniště. Delší zastavení bylo na břehu rybníka Hrudka, kde jsme byli seznámeni s tím, jak je to vlastně s místními rybníky a jaké rostliny uvidíme. Za krátkou dobu stání jsem zde našel skokana skřehotavého. Nález obojživelníka doplnila ulita plovatky bahenní. Následovalo krátké zastavení u netýkavky žláznaté, povídání o křídlatce a o likvidaci těchto invazních rostlin. Další postup směřoval do

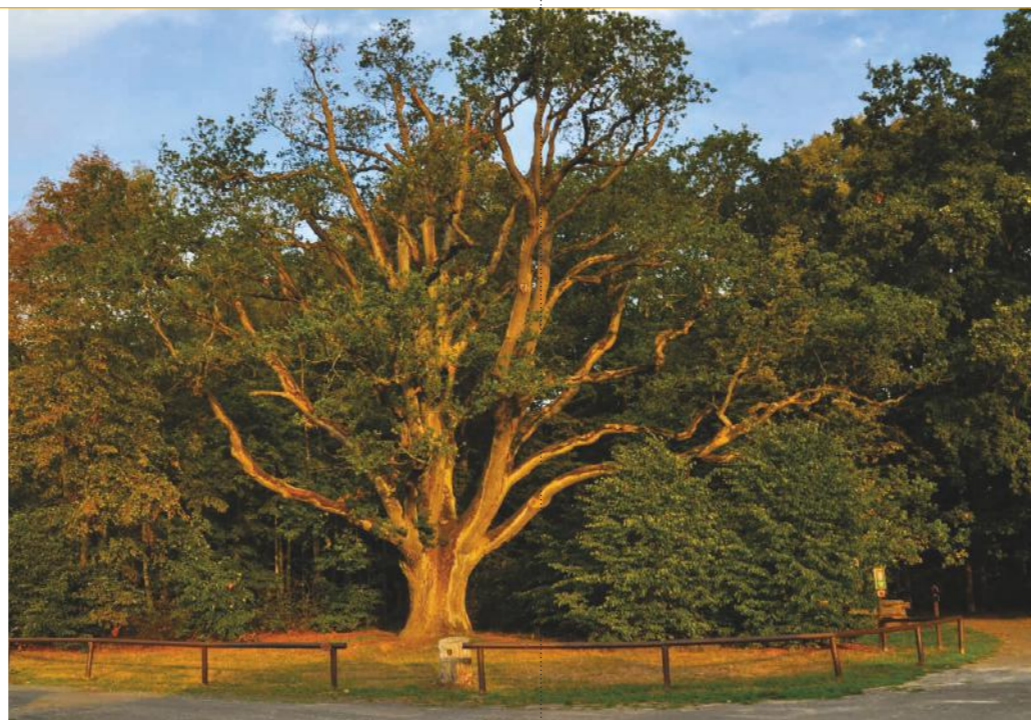

FOTO: VILÉM HRDLIČKA

slibovaných mokřadů. Zde v podmáčeném pásmu pobřežních rostlin nám náš průvodce ukázal vzácnou kaprad' hřebenitou. Zoolog mohl být potěšen výskytem rosničky zelené. Pod nohama jsme mohli najít svinutce zploštělého nebo drobné lasturky hrachovek. Na nedaleké louce jsem pak pozoroval babočku admirála a žluťáka čičorečkového. Ale to již byla skupina uprostřed rašeliniště, kde roste vyjma jiných vzácných rostlin rosnatka okrouhlolistá nebo vachta trojlístá. Zde jsem se setkal s pestrobarevnou a téměř ohroženou sarančí mokřadní.

Zastavení pod lesem v podmáčeném úpatí vrchu nabídlo pryskyřník velký a také např. lasturky červenoseznamo-

vé hrachovky mokřadní. Kousek dál, při úpatí skal a břehu rybníka Vidláku, nám průvodci ukázali žebrovníci různolistou. Skály byly směrem ke stezce okrášleny voštinovým zvětráváním. Stačilo jen pár kroků a Vidlák nabídl jiné podívání. Na kmeni svaleném do vody v klidu ležela tmavě hnědá nutrie a pranic si nedělala z procházejících turistů.

Další bylo zastavení na podmáčené louce, kde nám naši průvodci ukázali například bílé, žilnaté kvítky tolíje bahenní nebo drobnokvětý vítod. Někteří z nás mohli zahlédnout drobnou ještěrku živorodou. Následovala odbočka k zatopenému háji s výskytem plavuně pučivé. A potom jsme šli dlouhou, slunnou cestou po břehu Věžického rybníku s romantickými výhledy na skály.

Návrat vedl zčásti stejnou cestou zpět, ale později s odbočkou vedoucí po Zlaté stezce Českého ráje k Hrubé Skále. Mohli jsme pozorovat zajímavé pískovcové homole a mít čas na výměnu názorů a zkušeností.

U zámku Hrubá Skála jsme si prohlédli kostel sv. Josefa. Naše kroky dále vedly k pískovcovému Adamovu loži. Naším hlavním cílem bylo nedaleké arboretum. Je sice malé, ale pěkné. Nabídl např. liliovník tulipánokvětý, jedlovec kanadský, statné jedince douglasky tisolisté nebo jedle obrovské a sympatické informační středisko. Je zde také příjemné místo na zastavení s vyhlídkou do okolní krajiny.

Z arboreta jsme se vrátili k Hrubé Skále a prošli Myší dírou na silničku

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

napřímily skloněné kmeny, aby jejich koruny rostly opět pěkně svisle.

Z Drábských světniček bylo možno kromě pohledů do nádherné krajiny obdivovat zručnost našich předků – stesané pískovcové bloky, účelové komůrky a plošinky.

Náš průvodce nás také zavedl k nejhlubšímu z dosud známých propadání v Českém ráji (21 m) u občerstvení nedaleko vrchu Mužský, který byl naším cílem. Památník zde vztyčený upomíná na pruskou válku. Pozornější z nás si všimli poletujících otakárek fenyklových, kteří, když se vyskytli osamočenně, byli proháněni okáčí zedními.

Sestup z Mužského byl spojen s nahlednutím na rozpadání čedičové stěny s několika dutinami. Šťastlivci zde mohli zahlédnout také skokana hnědého nebo ještěrku obecnou. Když jsme se dostali do lůna skalních bloků, minuli jsme opuštěnou studánku a stali u ruiny Píčova statku. Ale to už naše cesta vedla zpět k parkovišti v obci. Nastalo krátké loučení a odjezd.

Co napsat závěrem? Velké poděkování všem, kteří setkání připravovali nebo se na něm nějakým způsobem podíleli. Těmito akcemi je dána příležitost setkat se s lidmi podobného ražení se vztahem k přírodě, ekologii a citlivému myšlení. Bohužel asi nás ubývá. Ubývá lidí, kteří jsou ochotni přiložit ve volném čase, mnohdy neplaceně, ruku k dílu, riskovat podivné společenské vyře-

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

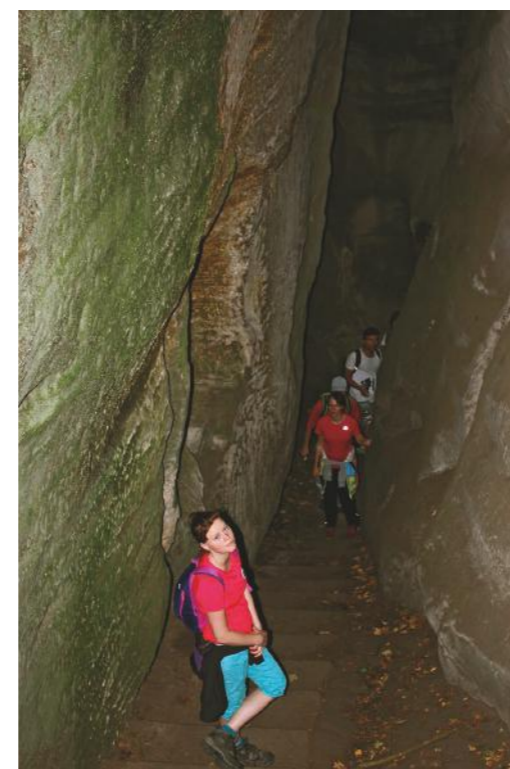

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

Stalo se ...

- Národní kolo 23. ročníku Ekologické olympiády se uskutečnilo v Praze 31. 5.–3. 6. Vítězem se stal tým Gymnázia Budějovická z Prahy ve složení Jiří Janoušek, Vojtěch Brož a Štěpán Vavřina. Národní kolo 46. ročníku Zlatého listu proběhlo od 18. do 23. června v Tamovicích u Štramberka. V obou kategoriích letos zvítězily týmy Gymnázia Jírovcova z Českých Budějovic. Vítězům gratulujeme! Kompletní výsledkové listiny a další informace o soutěžích naleznete na www.ekolympiada.cz, respektive www.zlatylist.cz.

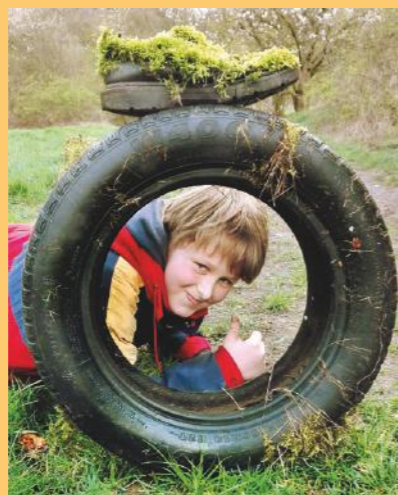

FOTO: ARCHIV KAMPANĚ UKLIDME SVĚT

Do celosvětových výsledků (15 milionů dobrovolníků) jsme ten den přispěli více jak 10 000 dobrovolníků a stovkou tun odpadu. Celoroční statistiky se ještě zpracovávají, ale už nyní víme, že jsme opět překonali všechny skeptické odhady a s hrdostí překročili metu 120 000 zapojených dobrovolníků (a jsme rádi, že se zapojuje i stále více členů ČSOP). České přírodě tentokrát dobrovolníci pomohli odhadem od 2000 tun odpadu (!). Co je ale asi ještě důležitější, akce se dostává do povědomí lidí skoro ve všech koutech Česka, což při prevenci vzniku černých skládek moc potřebujeme. V tradiční soutěži „Kraj, který prokoukl“ obhájil prvenství Středočeský kraj. Není divu, právě v tomto kraji se do úklidů pouští už několik Místních akčních skupin sdružující desítky obcí (MAS Pošembeří, Podlipansko, Ladův kraj...). Na slavnostním zakončení sezóny v brněnském planetáriu byli oceněni tři příkladní organizátoři, mezi nimi i paní učitelka Hana Kohoutová z Benešova, která na jaře s 56 studenty střední školy uklidila 9,6 (!) tunovou černou skládku komunálního odpadu. Velké díky však patří všem, kdo pomohli! (www.uklidmesvet.cz)

- Letošní série exkurzí po přírodě s názvem **Setkání s přírodou** proběhla 8.–17. června. Základní organizace ČSOP připravily pro milovníky přírody celkem 18 exkurzí, kterých se zúčastnilo 453 návštěvníků. V nabídce bylo mimo jiné setkání s mokřadními orchidejemi, setkání s přírodou středního Pobečví, setkání se včelami, setkání s přírodní zahradou, setkání s netopýry, setkání s tajemstvími Vinořského parku, setkání s řuhákem či setkání s hmyzem pod dráty. Bližší informace o akci najdete na www.setkanisprirodu.cz.
- Proběhla opakovaná jednání s ministrem životního prostředí Richardem Brabcem i dalšími politiky o navýšení rozpočtu Programu péče o krajinu na rok 2019, o návratu účasti veřejnosti do stavebních řízení či o budoucí koncepci záchranných stanic.
- Dobrovolnické úklidy jsou stále více v kurzu, stále je co sbírat. O obrovský kus poskočily letošní statistiky jak na jarním, tak na podzimním úklidu. Podzimní termín kampaně **Uklidme svět, uklidme Česko** jsme letos stanovili na Celosvětový úklidový den (World Cleanup Day) – 15. září. Do „zelené vlny“ úklidů se zapojilo 155 zemí po celé zeměkouli a Česko nemohlo chybět.

FOTO: MARTIN LIPA

Vyznamenání ČSOP „Příroda děkuje“

bylo uděleno:
Milanu Králíčkovi z ČSOP Bílé Karpaty
Marii Moravcové z ČSOP Botič-Rokytky
Zdeňce Peckové z ČSOP Botič-Rokytky
Václavu Teterovi z ČSOP Bílé Karpaty
Ladislavu Tomčalovi z ČSOP Bílé Karpaty
Evě Zatloukalové z ČSOP Bělozářka

„Svaz děkuje“

ocenění Svaz děkuje bylo uděleno:
Zdeňku Kežlínkovi z ČSOP Hořepník
Josefu Komárkovi z ČSOP Hořepník

s Českým zahrádkářským svazem na výstavišti Flora Olomouc ve dnech 4.–7. října. Návštěvníci byli seznámeni především s podzemními a zimními odrudami jablek a hrušní. Vystavované ovoce pocházelo ze starých stromů nalezených na území celé České republiky, kolekce byla doplněna i vzorky odrud z genofondových ploch ČSOP. Dostupné odrůdy bylo možno i ochutnat. Zájemcům byly poskytovány rady s pěstováním ovocných vysokokmenů.

FOTO: ARCHIV SMOP ČSOP

- 10.–14. října se v Červeném Hrádku u Sedlčan uskutečnil již tradiční kurz pro začínající vedoucí (15–18 let) s názvem **Voyage**, uspořádaný Sdružením mladých ochránců přírody ČSOP. O kurz byl letos enormní zájem, který ani nebylo možno uspokojit. Během pětidenního školení byli účastníci provedeni teorií i tréninkem v dovednostech potřebných pro vedení oddílu, jako je příprava schůzky a výpravy, uvádění aktivit, základy pedagogiky a psychologie, právní minimum, základy oddílového účetnictví, zdravotní či environmentální výchova v oddíle.
- Dárci kampaně **Místo pro přírodu** se sešli 13. října na Chvojnově. Přesvědčit se mohli o tom, že i v podzimní čas má revitalizované

rašeliníště svoje kouzlo, a jak úspěšně přežilo letošní suché léto. Dárci kampaně **Zvíře v nouzi** měli možnost o čtrnáct dní později prohlédnout si s odborným výkladem, byť v poněkud deštivém počasí, záchrannou stanici Pasíčka.

- 1. listopadu 2018 se v prostorách Senátu, tedy ve Valdštejnském paláci, konala slavnostní konference k 20 letům Národní sítě záchranných stanic. Po úvodních proslozech zástupců veřejné správy a Senátu byla představena historie i současnost Národní sítě, zkušenosti některých záchranných stanic a příspěvkem přispěli i kolegové ze Slovenska.

FOTO: JAN MORÁVEČ

- V rámci programu **NET4GAS Blíž přírodě** bylo během léta a podzimu 2018 otevřeno 6 nových lokalit – naučná stezka Kolem Zámeckého rybníka v Lipové u Šluknova, multifunkční infotabule a pomník vyhynulému horčí jarnímu na Hořečkově stráni u Velkého Vřešťova v Podkrkonoší, naučná stezka Permonice z Chomle a Vejvanova na Radnicku, informační panel Hatěná cesta a úvodní zastavení Volské stezky v Poodří a obnovená Alpská vyhlídka s informačním panelem na Šumavě.

FOTO: KATEŘINA ADÁMKOVÁ

Proběhla i řada rekonstrukcí naučných stezek a dalších prvků návštěvnické infrastruktury, vybudovaných v tomto projektu v předešlých letech. Vedle zpřístupňování lokalit bylo i letos možné finančně podpořit také managementové zásahy. A tak byla ošetřena a dosázena

FOTO: KATEŘINA ADÁMKOVÁ

památná lipová alej v Bohumilicích (Pošumaví), obnovena švestková alej podél polní cesty v Opatovicích (Valašsko) či zatravněno regionální semennou směsí půl hektaru bývalého pole v Bílých Karpatech.

- Předsedou Českého ramsarského výboru byl 12. listopadu 2018 zvolen zástupce ČSOP v tomto výboru **Mojmír Vlašín**. Český ramsarský výbor je poradním orgánem Ministerstva životního prostředí ve věci naplňování Ramsarské úmluvy.
- Postupně se rozvíjí mezinárodní projekt **LIFEorchids**, jehož je ČSOP partnerem. Jeho primárním cílem je záchrana několika orchidejových lokalit v severozápadní Itálii a vyzkoušení některých nových metod záchrany orchidejí, jako je umělé opylování či posilování populací dosadbami z umělé kultivace. Role ČSOP v projektu je především sdílení

FOTO: JAN MORÁVEČ

„pozemkospolkových“ zkušeností při práci s vlastníky pozemků, ověření možnosti přenosu výsledků projektu do ČR, případně dalších zemí Evropy, a propagace ochrany orchidejí směrem k dětem. 15. listopadu se v Turínu uskutečnila zahajovací konference projektu a koordinační schůzka všech partnerů.

- 24.–25. listopadu se v Čáslavi sešel **X. Sněm ČSOP**. Blíže o něm na str. 28.

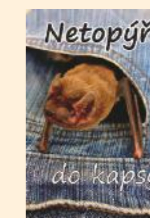

FOTO: JAN MORÁVEČ

- Příští rok bude Český svaz ochránců přírody slavít 40 let existence. Při té příležitosti vypsal soutěž na „výroční“ logo. Sešlo se na 60 návrhů. Vybrán byl návrh, jehož autorem je Filip Polák.

ČSOP vydal ...

ČSOP Nyctalus

(nyctalus@email.cz, 731 523 599)

- Netopýři do kapsy** – brožura se základními informacemi o životě netopýrů a jejich ochraně.

ČSOP Šumava

(info@csopsumava.cz, 777 812 835)

- Alpská vyhlídka pod Bukovcem** – leták, zvoucí k návštěvě jedné z lokalit Blíž přírodě.

ČSOP Vlašim

(vlasim@csop.cz, 317 845 169)

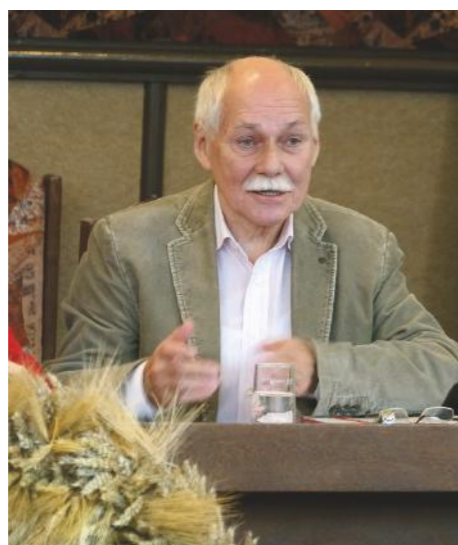
- Kuřička hadcová: jedinečná květina Podblanicka a její záchrana** – leták seznamující s projektem LIFE for Minuartia.

(v přehledu nejsou zahrnuta periodika, pohlednice, plakáty a další propagační tiskoviny)

X. Sněm ČSOP

O uplynulém víkendu se v Čáslavi konal X. Sněm ČSOP. Více jak stovka zástupců Svazu z celé republiky se sjela v prostorách místní Střední zemědělské školy, aby diskutovali o aktuálních tématech ochrany přírody, aktivitách Svazu a zvolili nové vedení organizace.

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

Předseda čestné rady ČSOP Bedřich Moldan povídá o největších ekologických problémech dneška: klimatické změně a úbytku biodiverzity.

Předsedou a výkonným místopředsedou ČSOP byli opětovně zvoleni Libor Ambrozek a Karel Kříž. Ústřední výkonná rada ČSOP bude dále pracovat ve složení Josef Cach, Karel Ferschmann, Yvonna Gaillyová, Daniel Horáček, Jakub Hromas, Jiří Janál, Petr Janeček, Luděk Kostelník, Jiří Kučera, Milan Maršálek, Milan Oppa, Petr Orel, Petr Pelikán, Ivana Pirná, Jaroslav Podhorný, Jiří Rous, Václav

Somol, Petra Steidlová, Jan Svoboda, Daniel Šatra, Libor Tandler, Lukáš Tůma, Vlastislav Vlačička, Jozef Zetěk a Petra Zíková. Ústřední kontrolní a revizní komisi bude v následujících třech letech tvořit Marie Cachová (předsedkyně), Radovan Cáder a Jitka Říhová.

Řada usnesení Sněmu se týká zemědělské krajiny. Sněm uložil novému vedení Svazu jednat o možnostech spolupráce s Asociací soukromých zemědělců, seznámit členskou základnu s peticí České společnosti ornitolo-

gické ke společné zemědělské politice pro roky 2021–2027, podpořit nezbytné zpřísnění prováděcí vyhlášky zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, které bude účinně postihovat poškozování zemědělské půdy erozí, metodicky podporovat zapojování základních organizací do komplexních pozemkových úprav, a doporučil seznámit se s problematikou Strategie 2030 (Strategický rámec Česká republika 2030) a působit na její uvádění do života. Mimo téma zemědělské krajiny uložil Sněm mimo jiné propagovat šetrnější péči o zeď zejména v intravilánech obcí či usilovat v kampani Uklidme svět, uklidme Česko o zařazení témat předcházení vzniku odpadů a nebezpečí, které odpady představují pro volně žijící živočichy, a doporučil připravit webový manuál pro malé obce zaměřený na časté pro-

Volby zástupců regionů do ÚVR (Střední Čechy).

blémy ochrany životního prostředí ve stylu „Co dělat, když...“.

Sněm se dále zabýval výší členských příspěvků, prací s dětmi ve věkové kategorii 15–26 let, propagací ČSOP a organizačními záležitostmi, jako je registrace základních organizací či vzdělávání ekocenter.

Ale čas samozřejmě zbyl i na nějaké to neformální posezení při púllitru, sklence či šálku všeho možného a popovídání o věcech ochrannářských i neochrannářských, jak to k takovýmto akcím patří. ☺

Autor je redaktorem časopisu.
Kontakt – kna@csop.cz

V roce 2019 nezapomeňte:

6. dubna
Uklízet svět!

25.–27. května
najít na Živé zahradě
co nejvíce druhů zvířat!

od 7. do 16. června
se Setkat s přírodou!

6. září
se Setkat spolu!

Rozměr složeného nástěnného kalendáře je 23 × 23 cm. Objednávky zasílejte na info@csop.cz. Více info: www.csop.cz

11. září
oslavit čtyřicetiny!

anebo si kupte
naš kalendář,
ten vám
důležité dny
připomene!

Blíž přírodě

Rozvíjíme společensky odpovědnou politiku ochrany přírody s ohledem na současné a budoucí generace.

- Jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.
- Podílíme se na zpřístupnění přírodně cenných lokalit po celé České republice.
- Pomáháme budovat naučné stezky, vyhlídky, pozorovatelný, posezení nebo interaktivní a hrací prvky v přírodě.
- Přispíváme k obnově původních ekosystémů a ochraně ohrožených rostlin a živočichů.
- Podporujeme environmentální výchovu a informovanost o ochraně přírody.
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a pomáháme projektům, pro které motto Blíž přírodě je významnou součástí trvale udržitelného rozvoje.

Pojďte s námi do přírody na www.blizprirode.cz